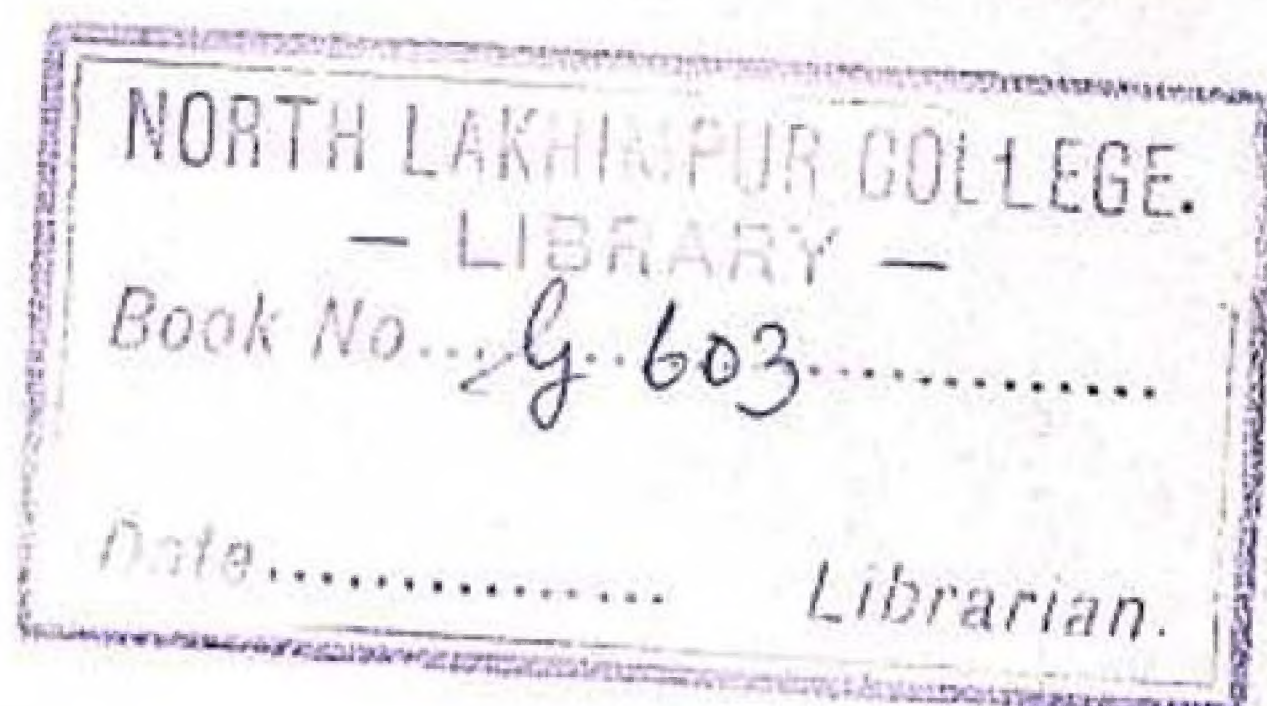

ভক্তি গীত-পদ সঞ্চয়ন

ভক্তি গীত-পদ সঞ্চয়ন

সম্পাদক
সত্যেন্দ্রনাথ শর্মা

সাহিত্য অকাদেমী
নতুন দিল্লী

Bhakti Gita-Pada Sanchayana (an anthology of Assamese devotional poetry). Compiled and edited by Dr. Satyendranath Sharma. Sahitya Akademi, New Delhi, 1961. Price Rs. 2.50

© সাহিত্য অকাদেমী ১৯৬১

প্রকাশক : সাহিত্য অকাদেমী

নতুন দিল্লী

মুদ্রক : শ্রীকালীচরণ পাল

নবজীৱন প্রেছ। ৬৬ গ্রে স্ট্রীট। কলিকতা-৬

প্রাপ্তিস্থান

লয়াছ বুক ষ্টল

গুৱাহাটী। অসম

মূল্য ২.৫০

আগ কথা

প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ এটিপ্ৰধান শাখা গীতি-সাহিত্য। খৃষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা উনবিংশ শতাব্দীলৈকে এই গীতি-সাহিত্যৰ এটি অবিচ্ছিন্ন সোঁত প্ৰবাহিত হৈছিল। গীতি-সাহিত্যৰ ছটা প্ৰবাহ সমান্তৰালভাৱে বৈ আহিছিল যদিও, ইটিয়ে সিটিক প্ৰভাবান্বিত নকৰাকৈ থকা নাই। এটি হ'ল শিক্ষিত কবিৰ মাৰ্জিত কচিৰ তাল-মানযুক্ত গীত আৰু আনটি গাৱলীয়া স্বভাৱ-কবিৰ মুখে মুখে বাগবি অহা মৌখিক গীত-পদ। সংগ্ৰাহকে এই সংকলনত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ গীত-পদহে সময়ানুক্ৰমে সন্নিবিষ্ট কৰিছে।

প্ৰকৃততে সমগ্ৰ প্ৰাচীন সাহিত্যকে গীতিধৰ্মী বুলিব পাৰি, কিয়নো বৰ্ণনাত্মক পদসমূহো শুব ধৰিহে পাঠ কৰা হয়। অস্কীয়া নাটসমূহো গীত-প্ৰধান। সেই কাৰণেই সংগ্ৰাহকে এই সঞ্চয়নত দুই-চাৰিটা গীতিধৰ্মী পদকো স্থান দিছে।

প্ৰাচীন সাহিত্যৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশ ঘাইকৈ ধৰ্ম্মক ভেটি কৰিয়ে ঘটিছিল। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ আৱিৰ্ভাৱৰ পূৰ্বে মহাভাৰত-ৰামায়ণ আৰু মনসা কাব্যৰ কাহিনীয়ে ওজাপালি আৰু বিয়াহ গীতৰ যোগেদি নৃত্যসঙ্গতা হৈ প্ৰকাশ পাইছিল। শঙ্কৰী যুগত কৃষ্ণ-ভক্তিপ্ৰধান বৰগীত আৰু অস্কীয়া গীতসমূহে প্ৰাধান্য লাভ কৰিলে। শঙ্কৰোত্তৰ যুগত বৰগীতৰ বচনা পদম্পৰা অব্যাহত থাকিল যদিও, লগে লগে ৰাজানুগ্ৰহত ৰচিত হৈছিল ৰাধা-কৃষ্ণৰ অনঙ্গকেলীৰ গীত আৰু গুপ্ত সম্প্ৰদায়ৰ যোগ-তন্ত্ৰ প্ৰভাবিত দেহ-বিচাৰৰ গীতসমূহ। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ অধ্যাপক ডক্টৰ সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত এই পুথিয়ে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ বিভিন্ন গীত-পদৰ সম্যক আভাস দিব বুলি আশা কৰা হ'ল। প্ৰাচীন সাহিত্যৰ লগত জাতীয় ঐতিহ্য

আৰু সাধনাৰ নিগূঢ় সম্বন্ধ। তাৰ মাজত জাতিৰ চিন্তাধাৰা আৰু মানসিক গঠনৰ পৰিচয় পায়। এই সঞ্চয়নৰ যোগে তাৰ লগত নব-পৰিচয় ঘটোৱাত অসমীয়া মাত্ৰেই সাহিত্য অকাদেমীৰ ওচৰত ঋণী।

সাহিত্য অকাদেমীৰ সৌজন্য আৰু পৃষ্ঠপোষকতাত প্ৰকাশ হোৱা অসমীয়া গ্ৰন্থৰাজিৰ ভিতৰত এই সংকলন অন্যতম।

শ্ৰীবিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা

সম্পাদক, আঞ্চলিক উপদেষ্টা সমিতি

গীতৰ সূচী

আগ কথা

১/০

পৰিচয়

৫/০

প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগ (১৩৫০—১৫০০)

মাধৱ কন্দলি

অবিলম্বে চিত্ৰকূট বন পাছে পাইলা

৩

দুৰ্গাবৰ কায়স্থ

আ কি বিধিহে কৰ্ম-বন্ধ এৰাইতে নপাৰি

৬

আ কি বিধিহে কোন ক্ষণে মই জনম লভিলো

৭

আ কি লখমণ গৈলা সীতা মোক উপেক্ষিয়া

৮

শুন শুন প্ৰাণ লক্ষণ বে তাই

৯

পীতাম্বৰ কৰি

এৰিয়া নযায়ো প্ৰাণেৰ বল্লভ

১০

স্বৰ্গ চাড়িয়া কামসেনা নামিল ভূমিতে

১২

শুন শুন খঞ্জন নয়নি, প্ৰাণ বহে কেন মনে

১৩

নাৰায়ণদেৱ

বেহলা জাগ, উঠ মোৰ প্ৰিয়া

১৪

প্ৰাণপ্ৰভু হকৰাইলো বে, ওৰে গুণনিধি

১৫

শঙ্কৰী যুগ (১৫০০—১৬২০)

শঙ্কৰদেৱ

কৈত পাইবো প্ৰাণ গোপাল আমি

১৯

শুক মুনি পৰীক্ষিত ৰাজাত কহিল

২১

ভক্তি গীত-পদ সঙ্কলন

শঙ্করদেব

জয় জয় যাদয় জলনিদিজা ধর দাতা
 তুন তুন বে স্বব-দৈবী-প্রমাণ-নিশাচর নাশনিদান
 নাবায়ণ ! কাহে ভক্তি করো তেবা
 গোপালে কি গতি কৈলে
 পায়ে পবি হবি কবোহো কাতবি
 হেবছ নায়া চললি দিপিনে মহাই
 বাল গোপালে কবতবে কেলি
 কহবে উদ্ধর কহ প্রাণের বাহুর
 উদ্ধর বন্ধু মধুপুত্রী বহল মুবাক
 হবিক বয়ন হেবি মাই
 মাই মাদর দিবছে, হবছ চেতন তমু

মাদরদেব

নাবায়ণ নায়া জানব কোই
 মত্টি পাণী কমনে তবিরো
 মোকে দেখিযো না কেনে আছে জগদ্রাথ
 এ নাথ তাবিযো তাবিযো তাবিযো মধুমণি
 হবি হেবোবে বাপ পনিরো শরণে
 হবি এ ককণাময়, মত্টি পাণী কিনা কাম কৈলো
 তেজবে কমলাপতি পবতাতে নিন্দা
 পবতাতে শ্রামকামু দেখু লৈয়া সঙ্গে
 কমল নয়নকু আজু পেবলু মাই
 কানাই কিনা কপসিয়া
 কামু ভাল মূর্তি মাধুবি
 সোই সোই, শ্রাম মনোহর দেখিযো নয়ন তবি
 আজু গোপীনাথ পেবলো আদি
 পবতাতে বিহাবে চলে মুবাবি
 আল তাই, চল আইস বাই বুনাবনে
 কেলি কবে বিবিন্দাবনে মোহন গোপাল
 কোটোবা খেলায় হবি

মাধবদেব

কাম্বায় নাচতু বঙ্গে	৪৩
কদম্ব তলে সহী শ্যামল সাজে	৪৪
যশোমতী পেখিতে নয়ন জুড়াই	৪৪
✓ গোপাল পলায়া আছা ক্ষীৰ লরণু খায়া	৪৫
মেবে মাই ওহো যশোরা আজু হামো বড়হি ভুখাবী	৪৬
যশোরাকু আগু বোলত হবি ভার	৪৭
মাই মাই ভূষণ কবায়া হামাবি	৪৮
মারক আগু গোরিন্দ, কবত গোহাবি	৪৮
আলো শুন গোরালের জায়া	৪৯
কি কহবো উদ্ধর, কি কহবো প্রাণ	৫০

বাম সবস্বতী

বাধাব বিলাপ বাক	৫০
-----------------	----

অনন্ত কন্দলি

পাচে মহামন্ত হস্তীচয়	৫৪
-----------------------	----

দ্বিজ করিশেখর

কি কবিলো কি কবিলো তরুতি নকবি	৫৭
------------------------------	----

বামচরণ ঠাকুর

আলো সহী, দেখু সহী কানাইর চান্দমুখ	৫৯
গোরিন্দ, কবোহৌ কাতব পারে তোয়ি	৫৯
মাঞি মাঞি, গোরিন্দ বিনে কিমতে বহবো হামি	৬০

গোপালদেব

সেরহ মন, ভজহ মন শঙ্কর পদ দুই	৬১
মোবে প্রভু বাম ককণা সাগর	৬১
নাৰায়ণ, মই তেবি বর অপবাদী	৬২
সোই সোই আলো সোই কি পেখলৌ ঋপ	৬৩
কতনো ডাকস মাই উঠ উঠ বুলি	৬৩

ভক্তি গীত-পদ সংগ্ৰহ

গোপালদেৱ

হৰষে গোপিনী পুছয়ে ঘৰে ঘৰে
শুনহ উদ্ধৰ প্ৰাণ জীৱ মেৰি যায়

উদাৰ গোৱিন্দ

অ হৰি এ ভগৱন্তৰ লীলা

পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ

মই হৰি পৰিয়া বৈলো এ ভৱ কুপত
ইবাৰ নেৰিবো গোপাল চৰণত দিয়া ঠাই
হৰি মোৰ হৰি মোৰ ভূমিত পৰি কান্দে

শঙ্কৰোত্তৰ যুগ (১৬২০—১৮০০)

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ

কৈচে কবব হৰি ভকতি তোমাক

অনিকঙ্কদেৱ

গোপাল সোণাৰ প্ৰভো দেহ দৰিশন
শৈশৱ গৈল যে ক্ৰীড়ন বঙ্গে

শ্ৰীৰাম আতা

নাৰায়ণ হামো মুগ্ধ পাপবন্ধু
দীনবন্ধু ভৱসিদ্ধ কবহ উদ্ধাৰ
জগতপতি গতি তুৰাপদ বিনে নাই
শুন বে শুন ৰাম গোপাল হে
উঠ চল কাহ্ন বাপৰে ঠাকুৰ
বিৰিন্দাবিপিনে চলে কাহ্ন দেৱশিৰোমণি
গোপপুৰসহ ক্ৰীড়তু গোৱিন্দ

যদুমণিদেৱ

কদম্ব তলে পেখলো শ্যাম কানাই
বে মাই গৈলোৰে মই গৈলো

যতুমণিদের

আজু ঘৰে বহিতে নপাৰি
লৰণু খায়া যত্ন হাসেৰে

৭৯

৭৯

ৰামানন্দ

কদম্ব তলে শুনলো সই
শুন বে শুন মন পামৰ হে
পৰিয়া বৈলো নাথ সয়ল সংসাৰে
ৰাম মহিমা বুজান নযাই
কানাই মোৰ ভাইৰে, বলাই মোৰ ভাই
সোই কি বলিব আৰ
শুন বে সখি শ্ৰাম স্তম্ভৰ কানাই

৮০

৮০

৮১

৮১

৮২

৮৩

৮৩

ৰামকৃষ্ণ

জয় যত্নবাই বিশ্ব বিশ্বেশ্বৰ

৮৪

বিষ্ণুপুৰী

গোপাল মন মেৰি ভেদল, হৃদয় মেৰি দাবল

৮৫

সহদের

নাগৰ শ্ৰাম কি দিবো যাদৱ বায়

৮৬

কদ্রসিংহ

মিলন কান্ধৰ কোলে

৮৬

শিবসিংহ

শাবদ পূৰ্ণিমা হিমকৰ বদনী

৮৭

কৰিবাজ চক্ৰবৰ্তী

এহি মতে শকুন্তলা বিষাদক পাই

৮৮

কৰিচন্দ্র দ্বিজ

শ্ৰীহৰগোবী ক্ৰীড়াস্থানম্ পশু সভাসদ কেলিনিদানম্
হা প্ৰাণেশ্বৰ সৰ্ব্বাঙ্গসুন্দৰ

৯০

৯১

ভক্তি গীত-পদ সঞ্চয়ন

গোবিন্দ দাস

এ প্রাণ গোবিন্দ গোপাল

মাধব দাস

মই আইলো কেনে কি ঐ ভাবতে হাটে প্রভু

যমুনার বালিতে কানাই বহি আছে

নোক কোনে জীয়াই দিব লক্ষণ ভৈয়াই

বাপুহে, মোহন মূবলী বংশী এবিলা ক'ত

শুকদেব

হায় মন ভুলিয়া কমনে মন

দীন দ্বিজ

দেখ সখি সিংহাসনে বিবাজ গোপাল

কবির-পবিত্র

আধাব গ্রন্থপঞ্জী

পৰিচয়

এই সংগ্ৰহত খৃষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা ঊনবিংশ শতাব্দীৰ প্ৰাৰম্ভলৈকে ৰচিত হোৱা ঊনবিচ জন কবিৰ এশ-তিনিটা গীত আৰু গীতি-কবিতাৰ লক্ষণযুক্ত কাব্যংশ সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। ৰচনা সময়ৰ ধাৰাবাহিকতালৈ লক্ষ্য ৰাখি গীত-সমূহ সজোৱা হৈছে; গতিকে এই সংগ্ৰহে মধ্যযুগীয় অসমীয়া গীতি-সাহিত্যৰ পৰিৱৰ্ত্তন আৰু বিকাশৰ গতিপথৰ আভাস দিব পাৰিব বুলি আশা কৰা যায়। চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা ঊনবিংশ শতাব্দীলৈকে এই ছোৱা কালত ভাষা আৰু ছন্দৰ সাধাৰণ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰা যায় যদিও বিষয়-বস্তু আৰু তাৰ প্ৰয়োগ-কৌশললৈ দৃষ্টি ৰাখি এই অসমীয়া সাহিত্যক তিনিটা স্তৰত ভাগ কৰিব পাৰি : (১) প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগ, (২) শঙ্কৰী যুগ, আৰু (৩) শঙ্কৰোত্তৰ যুগ। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে খৃঃ পঞ্চদশ শতিকাৰ শেষ দশকত অসমৰ ধৰ্ম্ম আৰু সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত এক বিৰাট জাগৰণৰ সৃষ্টি কৰে, তাৰে ফলত কাব্য, নাটক, চৰিত পুথি, গীত আৰু গল্প ৰচনাই পল্লবিত হৈ অসমীয়া সাহিত্য সমৃদ্ধশালী কৰি তোলে। শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰভাৱৰপৰা মুক্ত তেওঁৰ সমসাময়িক বা পূৰ্ববৰ্ত্তী সাহিত্য আৰু আনহাতে তেখেতৰ ভালেখিনি পাছত বিস্তাৰ লাভ কৰা অল্পকবণশীল আৰু অমৌলিক যুগটোৰ পৰা শঙ্কৰী যুগটোক পৃথক কৰি দেখুৱা হৈছে। এই তিনিটা যুগক পাৰস্পৰিক সম্বন্ধ নথকা সম্পূৰ্ণ স্বতন্ত্ৰ আৰু পৃথক বুলি কব নোৱাৰি যদিও স্বকীয় বৈশিষ্ট্যবিহীনো নহয়। খৃষ্টীয় ১৩৫০—১৫০০ লৈকে প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগ, ১৫০০—১৬২০ লৈকে শঙ্কৰী যুগ, আৰু ১৬২০—১৮০০ লৈকে শঙ্কৰোত্তৰ যুগ আখ্যা দিয়া হৈছে। এই তিনিটা স্তৰক বিভেদ কৰি দেখুৱাবলৈ যি চন ওপৰত দিয়া হৈছে তাৰ ১৫১২০ বছৰ ইফাল-সিফাল হবও পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে, প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ শেষ সীমাটো ১৫০০ খৃষ্টাব্দত দেখুৱা হৈছে যদিও দৰাচলতে ষোড়শ শতাব্দীৰ প্ৰথমার্দ্ধৰ শেষলৈকে প্ৰাক্-শঙ্কৰী সাহিত্য ৰীতি প্ৰচলিত হৈ থকা দেখা যায়; এইদৰে শঙ্কৰীযুগ দৰাচলতে ১৫শ শতাব্দীৰ শেষ দশকত আৰম্ভ হলেও ইয়াৰ পূৰ্ণ পয়োভৰ হয় ১৬শ শতাব্দীৰ তৃতীয় দশক মানৰ পৰাহে। শঙ্কৰদেৱৰ ব্যক্তিগত সংস্পৰ্শত যি সকল আহিবলৈ পুৰিধা

ভক্তি গীত-পদ সংগ্ৰহ

পাইছিল বা সেই সময়ত উদ্ভৱ হৈছিল এই কবিসকল আঁতৰি যোৱাৰ লগে লগেই শঙ্কৰী যুগৰো যবনিকা পেলোৱা হৈছে। ১৬২০ খৃষ্টাব্দ মানতে শঙ্কৰ-দেৱৰ সংস্পৰ্শত অহা বা তেখেতক দৰ্শন কৰা কবিসকলৰ তিব্বোভাৱ ঘটে; গতিকে তাৰ পাছৰ পৰাই শঙ্কৰোত্তৰ যুগ আৰম্ভ হৈছে। ইয়াক উত্তৰ বৈষ্ণৱ যুগ মূবুলি শঙ্কৰোত্তৰ যুগ বোলাৰ কাৰণ পাঠকে সহজেই অনুমান কৰি লব পাৰিব।

এই সংগ্ৰহটো বিশেষকৈ গীতৰ সমষ্টি; বেছি ভাগতেই ৰাগ বান্ধি দিয়া আছে। অনুভূতি আৰু আবেগৰ কবিত্বময় প্ৰকাশলৈ দৃষ্টি ৰাখি আৰু প্ৰসঙ্গৰ লগত পৰিচয় নোহোৱাকৈ ৰস পাব পৰা গীত বা কাব্যাংশ চয়ন কৰি এই সংগ্ৰহত ঠাই দিয়া হৈছে। সুৰ সংযোজিত নোহোৱা বা গীতৰ নিচিনাকৈ গাব নোৱাৰা বৰ্ণনাত্মক কাব্যৰ অংশ স্বৰূপ কেইটামান পদকো এই সংগ্ৰহত ঠাই দিয়া হৈছে। বৰ্ণনাত্মক কাব্যৰ অংশ হলেও গীতি-কৱিতাৰ সুৰ এই কেইটাতো ধ্বনিত হৈছে। মাধৱ কন্দলীৰ চিত্ৰকূট বৰ্ণনা, শঙ্কৰদেৱৰ বৰ্ণা বৰ্ণন আৰু ৰাসক্ৰীড়াৰ অংশ স্বৰূপ গোপীসকলৰ কৃষ্ণ অন্বেষণ, আৰু কৱিৰাজ চক্ৰবৰ্তীৰ শকুন্তলাৰ বিবহ বৰ্ণনা—এই চাৰিটা গীতৰ পৰ্য্যায়ত নপৰে। বৰ্ণনাত্মক কাব্যৰ অঙ্গীভূত এই কেইটা অংশ নিদৰ্শন স্বৰূপেহে এই সংগ্ৰহত ঠাই দিয়া হৈছে। বৈষ্ণৱ যুগৰ আন আন কাব্যৰ মাজতো এনেকুৱা গীতি কৱিতাৰ মাধুৰ্য্য থকা ৰচনা অপৰ্য্যাপ্ত আছে, স্থানৰ অভাৱত দিব পৰা নহ'ল।

প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্যৰ এটা শাখা হ'ল পাঞ্চালী-সাহিত্য। এই পাঞ্চালী কাব্য গীত আৰু বৰ্ণনাত্মক পদৰ সমষ্টি। নায়ক বা নায়িকাৰ আৱেগ-অনুভূতি প্ৰকাশ কৰা হয় গীতৰ যোগেদি আৰু ঘটনা বা ক্ৰিয়াৰ বৰ্ণনা পদৰ যোগেদি দিয়া হয়। দুৰ্গাবৰৰ গীতি ৰামায়ণ, পীতাম্বৰ কৱিৰ উষা-পৰিণয় আৰু সুকৱিনাৰায়ণৰ পদ্মা-পুৰাণ এনে গীত আৰু পদৰ সমষ্টি। এই গীত-প্ৰধান কাব্য কেইখন ওজাপালি নৃত্যানুষ্ঠানৰ উপযোগী কৰি ৰচনা কৰা হৈছে। পুৰাণৰ কাহিনী আৰু মনসাদেৱীৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশক কাব্য-কাহিনী উক্ত ওজাপালি নৃত্যানুষ্ঠানৰ যোগেদি কপায়িত কৰা হয়। এজন ওজাই কেইজন-মান পালি বা সহকাৰীৰ সহায়ত কাব্যৰ বৰ্ণনাসমূহ গীত-নৃত্য আৰু পূৰ্বে অকল্পিত সংলাপনৰ যোগেদি দৰ্শকৰ আগত সজীৱভাৱে ৰূপ দিয়ে। এই পাঞ্চালী কাব্যসমূহৰ বিষয়সমূহ পুৰাণৰপৰা সংগ্ৰহ কৰা যদিও ভক্তিৰ উচ্ছ্বাস আৰু গভীৰতা তাত পোৱা নাযায়। লৌকিকতাৰ প্ৰভাৱ ইয়াত অতি স্পষ্ট। নায়ক-নায়িকাৰ প্ৰেম, বিচ্ছেদ আৰু সন্তোষৰ চিত্ৰ অঙ্কন কৰাত কবিসকলৰ

প্ৰতিভা বিশেষভাৱে নিয়োজিত হৈছে। মাধৱ কন্দলিৰ বামাংগ অৱশ্যে পাঞ্চালী ৰীতিত ৰচনা নকৰি বৰ্ণনাম্বক কাব্যৰূপতেই ৰচনা কৰা হৈছে।

মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱৰ লগে-লগে পাঞ্চালী-ৰীতিৰ প্ৰয়োগ ক্ৰমে নোহোৱা হৈ আহিল। তেখেতে ৰচনা আৰু প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা অক্ষীয়া নাট সমূহে পাঞ্চালী কাব্যক তল পেলালে। এই নাটসমূহত প্ৰচুৰ পৰিমাণে ৰাগ-তাল যুক্ত গীত ব্যবহৃত হৈছে। নাটবোৰত প্ৰয়োগ কৰা গীতসমূহৰ উপৰিও মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে আধ্যাত্মিক ভাৱৰ মহত্বপূৰ্ণ অন্ত এক শ্ৰেণীৰ গীত ৰচনা আৰু প্ৰৱৰ্ত্তন কৰে। ভাৱ, ভাৱা, কাব্যিক সৌন্দৰ্য্য আৰু সাঙ্গীতিক মূল্যলৈ দৃষ্টি ৰাখি এই গীত শ্ৰেণীক বৰগীত অৰ্থাৎ মহৎ গীত বোলা হয়। শঙ্কৰদেৱে বাৰুকুড়ি এনে গীত ৰচনা কৰিছিল বুলি প্ৰবাদ আছে; তাৰে বেছিভাগ গীত জুয়ে পুৰি নষ্ট কৰাত তেওঁৰ প্ৰধান শিষ্য মাধৱদেৱে নতুন লৈ ভালেখিনি বৰগীত ৰচনা কৰে। শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱে ৰচনা কৰা ১৯১ টা বৰগীত বৰ্ত্তমানে পোৱা যায়। বৰগীতৰ ভাষা ব্ৰজবুলি; এই ব্ৰজবুলি মৈথিলী আৰু প্ৰাচীন অসমীয়াৰ সংমিশ্ৰণ এটি কৃত্ৰিম ভাষা। দাস্ত আৰু বাৎসল্য ভাৱৰ মাজেদি উপাস্ত দেৱতা শ্ৰীকৃষ্ণৰ মহিমা আৰু লীলা এই বৰগীতসমূহত প্ৰকাশ কৰা হৈছে; শৃঙ্গাৰ বা মধুৰ ৰসৰ আবেশ ইয়াত নাই। বৈষ্ণৱ ৰূপে নিজেই শ্ৰীকৃষ্ণৰ দাস, সখা বা মাতা-পিতাৰ আসনত বহুৱাই নিজৰ অমুভৱ ব্যক্ত কৰা দেখা গৈছে। বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়ৰ মাজত প্ৰচলিত মতামুসাৰে বৰগীতক ৬টা শ্ৰেণীত ভাগ কৰা যায়—(১) লীলা, (২) পৰমার্থ, (৩) ৰিবহ, (৪) বিৰক্তি, (৫) চৌৰ আৰু (৬) চাতুৰি। লীলা বিষয়ক গীতত উপাস্ত দেৱতাই অৰ্থাৎ কৃষ্ণই অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰি সম্পন্ন কৰা কাৰ্য্য আৰু গুণাৱলী বৰ্ণনা কৰা হয়। পৰমার্থজ্ঞাপক গীতত ঈশ্বৰ সম্বন্ধীয়, কথা ৰিবহস্থচক গীতত কৃষ্ণৰ মথুৰা যাত্ৰাত নন্দ যশোদা আদিৰ বিচ্ছেদ জনিত দুখ, বিৰক্তিৰ গীতত সংসাৰৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা, চৌৰ বিষয়ক গীতত কৃষ্ণৰ বাল-সুলভ তন্দ্বৰ বৃত্তি আৰু চাতুৰিৰ গীতত বালগোপালৰ ছুটালি আৰু চতুৰালি কাৰ্য্যৰ বৰ্ণনা থাকে। লীলা বিষয়ক গীত আকৌ চাৰিভাগে বিভক্ত, (১) জাগৰণ, (২) চালন, (৩) খেলন, (৪) নৃত্য। জাগৰণ গীতত যশোদাই কৃষ্ণক ৰাতিপুৱা জগাই দি সজাই-পৰাই গৰু চৰাবলৈ পঠোৱাৰ দৃশ্য, চালনত কৃষ্ণ-বলৰামৰ গোষ্ঠলৈ যাত্ৰা, খেলন আৰু নৃত্য বিষয়ক গীতত কৃষ্ণ-বলৰামৰ গোপবালকৰ লগত বিহাৰ, ক্ৰীড়া-কৌতুক আৰু মৃত্যাদি বৰ্ণনা কৰা হয়। এই পুথিত সন্নিবিষ্ট গীত সমূহত সকলো শ্ৰেণীৰে নিদৰ্শন পোৱা যাব। শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ বৰগীতৰ

পৰাহে কেৱল গীতসমূহ চয়ন কৰা হৈছে, তেওঁলোকৰ অঙ্গীয়া নাটৰ পৰা লোৱা নাই। এই বৰগীতবোৰত সংসাৰৰ ক্ষণভঙ্গুৰতা, হৰি-ভক্তিৰ মাহাত্ম্য আৰু শ্ৰেষ্ঠতা, জাগতিক বিষয়ৰ প্ৰতি ভক্ত-কৰিৰ বিৰক্তি, বাল-গোপালৰ শিশুশূলভ ছুটালি, নন্দ-যশোদাৰ পুত্ৰস্নেহ, গোপীবীলাকৰ প্ৰেম স্নন্দৰকৈ ফুটাই তোলা হৈছে। মাধৱদেৱৰ বাৎসল্য ভাৱৰ গীতসমূহত শিশুৰ মনস্তত্ত্ব স্নন্দৰকৈ ফুটি উঠিছে, তেখেতৰ এই শ্ৰেণীৰ গীতসমূহৰ লগত ভক্ত-কৰি স্নবদাসৰ গীতৰ সাদৃশ্য আছে।

শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ অঙ্গীয়া নাটৰ গীত আৰু বৰগীতৰ আদৰ্শত তেখেতসকলৰ অনুগামীসকলে বহুতো গীত ৰচনা কৰি গৈছে। ভক্তিৰ উচ্ছাস থাকিলেও বিষয়-বস্তুৰ মৌলিকতা আৰু ৰচনা-ভঙ্গীৰ বৈশিষ্ট্য পৰবৰ্ত্তী গীতবোৰত পোৱা নাযায়; মহাপুৰুষ ছুজনাৰ প্ৰয়োগ কৰা ভাৱ, ভাষা আৰু অলঙ্কাৰৰ সহজ অনুকৰণহে দেখা যায়। এইকাৰণে বিষয়বস্তু আৰু বৰ্ণনাভঙ্গীৰ সাদৃশ্য থাকিলেও এই পৰবৰ্ত্তী গীতসমূহক বৰগীত বোলা নহয়। বহুতো অখ্যাত নামা কৰিয়ে মাধৱদেৱৰ নামত ভণিতা পেলাই বেনামীভাৱে নিজৰ গীত প্ৰচলন কৰাৰ চেষ্টাও দেখা যায়; ছুই এজনে বিষ্ণুপুৰী আৰু সন্ত কবিৰ নামতো গীত ৰচনা কৰা দেখা গৈছে।

গীত ৰচনাত বিভিন্ন সংহতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত বৈষ্ণৱ সত্ৰসমূহৰ অধিকাৰসকলে বিশেষ আগভাগ লোৱা দেখা গৈছে। কালসংহতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিভিন্ন শাখাৰ গৌসাইসকলেই সবহ সংখ্যক গীত ৰচনা কৰি গৈছে। শঙ্কৰোত্তৰ গীতবোৰক ছুই শ্ৰেণীত ভাগ কৰিব পৰা যায়—(১) ব্ৰজবুলি ভাষাত ৰচনা কৰা গীত আৰু (২) বিশুদ্ধ অসমীয়াত ৰচনা কৰা গীত। ব্ৰজবুলিত ৰচনা কৰা গীতবোৰ শঙ্কৰ-মাধৱৰ গীতৰ সহজ অনুকৰণ। অসমীয়াত ৰচনা কৰা গীতৰ ভিতৰত দেহ-বিচাৰৰ গীতবোৰ বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ইয়াত তত্ত্বপ্ৰধান-যোগ পদ্ধতিৰ “পিণ্ড-ব্ৰহ্মাণ্ড” মতবাদ আৰু কায়া-সাধন প্ৰণালীৰ বিৱৰণ পোৱা যায়। এনে ধৰণৰ কিছুমান গীত মাধৱদেৱৰ নাম দি ৰচনা কৰা হৈছে, এইবোৰ বেনামী গীত। শঙ্কৰোত্তৰ যুগত ৰচনা কৰা গীতৰ আন এটা মন কৰিবলগীয়া পৰিৱৰ্ত্তন হ’ল বাধা চৰিত্ৰক কেন্দ্ৰ কৰি। শঙ্কৰী যুগৰ বৰগীতত বা গীতত বাধাৰ স্থান নাছিল আৰু বাধা-কৃষ্ণৰ আদি-বসন্তক প্ৰেম-চাতুৰিৰ বিৱৰণো পোৱা নাযায়। মাধৱদেৱৰ নাটৰ ছুই-এটা গীতত বাধাক স্থান দিছে যদিও কৃষ্ণৰ প্ৰণয়িনীৰূপে নহয়, এজনী বয়সীয়া গোপী ৰূপেহে। কিন্তু ১৮শ শতাব্দীৰ গীতৰচক সকলে বাধাক কৃষ্ণৰ প্ৰণয়িনীৰূপে চিত্ৰিত কৰি শূদ্ৰাৰ বস পৰিবেশন কৰিছে। এই

যুগৰ কাব্যতো ভক্তিভাৱ থাকিলেও তাৰ গাঢ়তা নাই, লৌকিক ভাৱৰ ফালেহে কৰিব আকৰ্ষণ অধিক।

এই সংগ্ৰহত বহুতো গীতিকাৰ বাদ পৰি গৈছে আৰু যি সকলক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে তেওঁলোক প্ৰত্যেকৰে কেইটামানকৈহে গীত নিদৰ্শন স্বৰূপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। তথাপি গীতি-কবিতাৰ পাঁচশ বছৰীয়া দাবাৰ কিছু আভাস এই সংগ্ৰহে দিব পাৰিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস।

শ্ৰীসত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা।

Y 603

A. G. 305

প্ৰাক্-শকৰী যুগ

মাধৱ কন্দলি

ছৰ্গাবৰ কাৱ্যস্থ

গীতাস্বৰু কৱি

সুকণিনাবায়ণ দেৱ

মাধৱ কন্দলি

চিত্ৰকূট দৰ্শন

অবিলম্বে চিত্ৰকূট বন পাছে পাইলা ।
হৰিষ বদনে বাম সীতা মুখ চাইলা ॥
দেখা দেখা জানকী হৰিষ কৰি মন ।
ফল মূল যুক্ত বিবিধ তৰুবন ॥
জাঁই যুতি বকুল বন্দুলী কৰ্ণিকাৰ ।
কাঞ্চন টগৰ কুন্দ শেৱালী মন্দাৰ ॥
অশোক পলাশ ফুলি গৈলা হিমা-হিমি ।
নাগেশ্বৰ চম্পক ফুলিল অহৰ্ণিশি ॥
পিণ্ড টগৰ বক ফুলিল সেৱতি ।
ধনুৰ কনৌৰ আৰু ফুলিল মালতি ॥
ওড়পুপ গুৰামালি আৰু নোৰামালি ।
তমাল তুলসী মাঠে মকৰা শেৱালী ॥

{ বসন্ত সময়ে কামৰাজ্যৰ পয়ান । } ১৭৪০
পুপৰ ধনুত আৰোপিয়া পঞ্চবাণ ॥

ভাৰ্যাপুৰুষক কামবাণে কৰে লখ^১ ।
বিবহী-জনৰ ভৈল সহন আশখ^২ ॥
সেনাপতি লৰি ভৈল মলয়াৰ বাৰ ।
মহাবীৰ নাদ ভৈল কোকিলৰ বাৰ ॥
পক্ষীগণ বাৰে যেন বাৰে বাঢ় ভণ্ড ।
নাগেশ্বৰ ফুল কাম নৃপতিৰ দণ্ড ॥
গুঞ্জবিত বাৰে সৰে ভ্ৰমৰ লৰিল ।
কেতেকী কুসুমে যেন কোদণ্ড গঢ়িল ॥

^১ লখ = লক্ষ্য । ^২ আশখ = অশক্য ।

কোকিল ভ্রমৰ পক্ষী ময়ূৰৰ বাৰে ।
 কামব্যাদি পীড়িয়া নসহে মোৰ গাৰে ॥
 দেখ দেখ সীতা আম জাম পনিয়াল ।
 তাম্বুল কঠাল নাৰিকল নানা ফল ॥
 কমলা মোহৰি শ্ৰীফলৰ গন্ধ বহে ।
 নানা ফুল ফলৰ সুবভি বায়ু বহে ॥
 সৰে বৃক্ষ বাঢ়য় মাসৰ ফল ধৰে ।
 অশেষ চটকে পৰি পৰি বোল কৰে ॥
 জলচৰ থলচৰ জাকে জাকে পক্ষী ।
 সীতাক বিনাস্তে চলি যান্ত লখি লখি ॥
 কঙ্ক বক মউপীয়া পক্ষী মনোনীত ।
 নানাবিধ চিত্রপক্ষী দেখিতে শোভিত ॥
 কোকিলৰ বাৰ ফেঞ্চা শুক সাৰি ।
 মনোহৰ পক্ষী যত বৰ্ণহিতে নপাৰি ॥
 মন্দাকিনী নদীত দেখিয়া পক্ষীগণ ।
 সীতাক সমুখি বামে বুলিলা বচন ॥
 বাজহংস দেখা সীতা তোমাৰ গমন ।
 চক্ৰবাক যুগল তোমাৰ দুই স্তন ॥
 কলহংস বাৰ কাঞ্চি নৃপুৰৰ নাদ ।
 বদন কমল তোৰ দেখিতে আহ্লাদ ॥
 বদন উপৰে তোৰ নয়ন যুগলে ।
 খঞ্জন ছত্ৰ যেন চলয় কমলে ॥
 জনকৰ জীউ দেখা নদী মন্দাকিনী ।
 তোমাৰ সদৃশ সুশোভিত মধ্যাক্ষিনী ॥
 বিদূৰ গমনে যেন মিলিল প্রয়াস ।
 কুশ ভৈল শবীৰ ঈষত ফেন হাস ॥
 চিত্ৰকূট পৰ্বতক দেখিয়োক সীতা ।
 পকা আমে গোবৰ্ণ কবিল চৌভিতা ॥

ওপবব মেঘ যেন দেখিয় শোভন ।
 বাঢ়িল নিকলি যেন পৃথিবীর স্তন ॥
 শিখর ওপবে মন্দাকিনী শুরু জল ।
 গুণক ঢাকিয়া যেন বস্ত্রব অঞ্চল ॥
 সুবতি নীতল বায়ু বহে বৃক্ষতলে ।
 উপভোগ করিও অমৃত সমফলে ॥
 সুশোভন গৈবিক বিচিত্র ধাতু ভাল ।
 সুবর্ণব বতন মণি মাণিক পোয়াল ॥
 পারিজাত মন্দার চম্পক শাল তাল ।
 অশেষ বরণ সুখে বঞ্চিয়োক কাল ॥
 তুমি সমে চিত্রকূটে হৈবো আমি থিত ।
 গৌরী মহাদেব যেন কৈলাশ গিৰিত ॥
 যুগসর মাঝিয়া ভুঞ্জিবো প্রাতি নিত ।
 অযোধ্যার জন এবে ভৈলা অবিদিত ॥
 এহি মতে নানা বন পর্বত এড়াইলা ।
 কথামতে জানকীর পথ পাসবাইলা ॥
 শিথিল গমনে বাম জানকী লক্ষ্মণে ।
 পর্বতে নিকটে গৈয়া পাইলা কতোক্ষণে ॥
 ছয়ো ভাই তেতিক্ষণে পর্বত মূলত ।
 আশ্রম নির্মিলা মন্দাকিনীর কূলত ॥

দুৰ্গাবৰ কায়স্থ

সীতাৰ বিলাপ

॥ বাগ—অহিব ॥

আ কি বিধি হে
কৰ্ম-বন্ধ এবাইতে নাপাৰি।
নিৰ্ম্মল কুলৰ মাজে কলঙ্ক বাখিলো হে
এবে ভৈলো কুল-খিলিঙ্কাৰী* ॥
মই অলঙ্কিণী লাগি প্রভুক পঠাইলো হে
লক্ষ্মণকো পঠাইলো উদ্দেশে।
শূণ্য গৃহ পায়ো মোক বারণে হবিলো হে
নষ্ট গৈলো আপুনাৰ দোষে ॥
যুগক মাৰিয়া প্রভু পালটি আসিয়া হে
মেৰত যে নেদেখিব সীতা।
কি জানি কি ভৈলা বুলি অবশ্যে ভ্রমিব হে
চিত্তা কৰি হৈব আকুলিতা ॥
আনে মন্দ বুলিবেক তাকো প্রভু শুনিবেক
নানা কথা ভাবিব মনত।
অবশ্যে কু-অভিপ্ৰায়ে পঠাইলে লক্ষ্মণ হে
যত দোষ পৰিব মোহোত ॥
অসতী বমণী সীতা পলালে অন্তৰি হে
ভাবিব মনত বহুপতি।
বন-বাসে বাস কৰি বৰ দুখ পাইলা হে
সি গুণে এবিলা নিজ পতি ॥

* খিলিঙ্কাৰী = কলঙ্কিণী।

সম্পদে সুন্দৰী নাৰী আপদে পলাইলা এৰি
 তিৰী জাতি নোহে আপুনাৰ ।
 এহি বুলি নাৰায়ণে কান্দিবেক অনুক্ষণে
 আমাক কৰিয়া তিবন্ধাৰ ॥
 এহি জনমক লাগি নৈৰাশা কৰিলো হে
 পুত্ৰ নাহি দেখিবো নয়নে ।
 মহাশোক কৰি মায়ে অধোমুখ কৰি চায়ে
 কৰি দুৰ্গাবৰ দাসে ভণে ॥

॥ বাগ-ভাটিয়ালি ॥

আ কি বিধি হে
 কোন ক্ষণে মই জনম লভিলো ।
 কৈলো মই মহাপাপ লুপ্তে হৃদয়-তাপ
 বাম স্বামী অনাথ কৰিলো ॥
 বামৰ ভাৰ্য্যাক ধৰি বাৰণে নিলেক হৰি
 এহি ঘৃষিবেক বাজ্যে বাজ্যে ।
 পতিব্ৰতা ধৰ্ম্ম মোৰ সৰে নষ্ট ভৈলা হে
 কেনে প্ৰাণ ধৰোঁ হেন লাজে ॥
 লক্ষ্মকৰ মোল জীৱ দুই লক্ষৰ জাতি হে
 তিনি লক্ষ টকাৰ সত্য হুয়া ।
 হেনয় অমূল্য ধৰ্ম্ম কিমতে বাখিবো হে
 বাক্ষসৰ হাতত পৰিয়া ॥
 চন্দ্ৰ-আদিত্যৰ জ্যোতি গগনে উদয় হে
 তাৰো ভৈলা কলঙ্ক অখ্যাতি ।
 যেন তেন প্ৰকাৰে যে শান্তি পুণ্য বাখিবোহো
 সজ্ঞাত নঘাইব বহুপতি ॥

তক্তি গীত-পদ সঞ্চয়ন

বারণব বথে আই বিলাপ কবন্তে যাই
শবীৰ ঢাকিলা দীৰ্ঘ কেশে ।
হা হা বাম স্বামী বুলি ফুকন্তে কান্দন্তে হে
কবি ভণে দুৰ্গাবৰ দাসে ॥

বামৰ খেদ

॥ বাগ—অহিব ॥

আ কি লখমণ গৈলা সীতা মোক উপেক্ষিয়া
তুণত শয়ন মোৰ বন্ধ পৰিধান হে
এহি দুখ মনে আলচিয়া ॥
এৱেসে জানিলো সীতা বামৰ সুহৃদ নোহে
এৰি মোক গৈলা কোন ভিত্তি ।
একক লক্ষণ যেন আমিও ভৈলোহো তেন হে
সহজে চঞ্চাল তিব্বী-জাতি ॥
সম্পদে সুন্দৰী নাবী আপদত গৈলা এৰি
মই তাক জানোহো স্বৰূপে ।
জনক-দুহিতা হুয়া স্বামীক তেজিল হে
কেনে জীওঁ এতেক সন্তাপে ॥
আখুটি কৰিয়া মোক মৃগক পঠাইলা হে
তোমাকো পঠাইলা ক্ৰোধ কৰি ।
মই নজানিলো তান কপট হৃদয় হে
বনে দুখ সহিতে নপাৰি ॥
সুবৰ্ণৰ মৃগ মাৰি যতনে আনিলো হে
বড় জেউতি জ্বলয় পিঠিতে ।
ৰূপাৰ চৰণ চাক শোভন কৰয় হে
হেন মৃগ দিবো কাৰ হাতে ॥

হাতব গাণ্ডীর বামে আছাৰি পেলাইলা হে
 খণে ছাৰে দীৰ্ঘ যে নিশ্বাস।
 ত্রীবাম চৰণ যুগ প্রগতি কবিয়া কহে
 কবি ভণে দুর্গাবব দাস ॥

॥ বাগ—ছালনী ॥

শুন শুন প্রাণ লক্ষ্মণ বে ভাই
 কাক লৈয়া বধিবোহো বনে।
 প্রাণব কামিনী সীতা হকরাইলো
 অমৃতে নলরে মোব মনে ॥
 এখানে আছিলো বমণী সহিতে
 খেলাই পাশাৰ সাৰি।
 কোন মন্দ ক্ষণে মই পাপ কৰিলো
 হবাইলো কুলব নাবী ॥
 মনুষ্য—সঞ্চাৰ নাহি দণ্ডকাত
 অন্য নানা পশু পক্ষী।
 ইহাৰ মধ্যত কোনে হৰি নিলে
 একেশ্বৰী সীতা দেখি ॥
 মোব যে মন্দিৰ 'নালাগে গন্তীৰ
 লুপ্তনি সীতাৰ ঠাৱ।
 পাশা-গুটিগণ আছয় সকলে
 প্রিয়া গৈলা কোন ঠাৱ ॥
 পৰ্বতে পৰ্বতে চাহিলো সমস্তে
 ঋষি তপ কৰে যথা।
 নদী সৰোবৰ গিৰিয়ে গহ্বৰ
 বিচাৰি নাপাইলো সীতা ॥

ভক্তি গীত-পদ সংকলন

অতি অল্প জ্ঞান বালক সমান
নোহয় চতুৰা নাৰী।
অভিনব বাল্য আতি আলা-ভোলা
অবাল বাজকুমাৰী ॥
অন্ধকাৰময় নাহি পন্থচয়
নজানো দিশ-বিদিশ।
হেন গহনত গৈলা কেন মত
ভৈলা আতি বিসদৃশ ॥
লক্ষণ-বদন চাহি ঘনে ঘন
কাকণ্য কৰে স্ত্রীৰাম।
বোলে দুৰ্গাবৰে বামৰ কিঙ্কৰে
লেছাবী আতি উপাম ॥

পীতাম্বৰ কৰি

উষাৰ বিবহ

॥ বাগ—বসন্ত ॥

এৰিয়া নযায়ো প্ৰাণেৰ বল্লভ
কান্দে বিবহিণী উষা।
নষ্ট কৰা কেনে আপোনাৰ ধন
পাথৰে বান্ধিয়া মন ॥
বসন্তকালে সব ফুল ফুটিল
পবাণ হিয়াৰ মাজে।
পয়োধবজিনি কিংকুক ফুটিল
সংসাৰ ভৰিল লাজে ॥

চূত কদম্ব

ভ্রমবান বোল

কোকিল পঞ্চম গায়।

বৈব হৈয়া গেল

পবন মন্দা

গগনে উদয় দাক্ষ চন্দা ॥

সোণাব খাটত

কুস্মিনেব মশাদি

গজ মুকুতার খোপা।

স্বামী লৈয়া তাতে

বঞ্চিলোহো বাতি

সব আছে হেব নেদেখো পতি ॥

কোন কুলক্ষণে

পবিলো নিন্দ

কাল হৈয়া গেল বাতি।

যে বোল বুলিলা

আরোব চাৰা

প্রাণ লৈয়া গেল পাতিয়া মারা ॥

ভাল নহে প্রভো

তোমার ই কাজ

কেনেনো নিষ্ঠব হিরা।

অপোকা বনত

অগনি দিয়া

কেনে প্রাণনাথ গৈলা পলারা ॥

মই জানো হেন

মন তোমার

কি কার্যে বাখিবো দেহা।

মদন বাণে

তনু মোর দহে

হবির দাস পীতাম্বরে কহে ॥

স্বৰ্গ চাড়িয়া কামসেনা নামিল ভূমিতে ।
ধৰিয়া উষাৰ কপ কুমাৰে ছলিতে যে ॥
কপূৰ তান্বুল মুখে লহবী খেলায় ।
কুমাৰেৰ সন্মুখে গিয়া আড় নয়নে চায় যে ॥
খসাইল লোটন বালী পিঠে পড়িয়া লুলে ।
আবৰাৰ বান্ধ দিয়া মালতীৰ ফুলে যে ॥
অঙ্গমূৰা দিয়া কণ্ঠা ছুই বাহু তুলিয়া ।
শ্ৰীফলক যোৰ কুচ দেখায়া হাসিয়া যে ॥
যেনে আসে যেনে যায় যেনে থাকে বৈয়া ।
যেনে আড় নয়নে কুমাৰক আছে চায়া যে ॥
চলিতে নাজানে ঘনে যায় কোনভিত্তি ।
অকাৰণে হাসে খণে খণে কোপ মতি যে ॥
খসাইল কুণ্ডল আৰবাৰ পিন্ধে কাণে ।
খণে খণে আগে বৈয়া কিবা কেনে মনে যে ॥
দেখিয়া কুমাৰেৰ মন বিকল কামনাৰে ।
আঞ্চোলে ধৰিয়া সে মিনতি কৰে ধীৰে যে ॥
প্রাণ বাখ শশীমুখী আলিঙ্গন দিয়া ।
কহে গীতাস্বৰ হৰি চৰণে বন্দিয়া যে ॥

অনিকল্প প্রেম ভিক্ষা

গীত

॥ বাগ—সুহাই ॥

শুন শুন খঞ্জন নয়নি প্রাণ বহে কেন মনে ।
 তোমাক দেখিয়া, তনু মোর অধিৰ, বিকল মদন বাণে যে ॥
 সপনে কামিনী, দেখিয়া তখনি, কুমার মদন ভোলে ।
 বচন মিনতি, নামানি ছুগুনে, বুজায় ধরি আঁধোলে ॥
 চান্দ যিনি তোব, মুখ মনোহর, অধর অমিয়া আশে ।
 বিলম্বনে তোব, এ মন চকোব, আকুল ভৈল পিয়াসে যে ॥
 দরশন দিয়া, নাযায়ো ভাঙিয়া, আর কি পবাণ বহে ।
 পুরুষ বধে তিহী বড় পাপী মুনিগণে হেন কহে যে ॥
 নয়ন শবে তনু মোর জড়জড়, কত কোপ তোব আছে ।
 আলিঙ্গন দিয়া লৈ যাহ কিনিয়া, প্রাণ যায় জানো পাছে যে ॥
 মদন সর্পে তনু মোর দংশিল নাহি আক পবচার ।
 গায় বিবে মোর তনু বিয়াকুল ঔষধ তোব শৃঙ্গার যে ॥
 তোব দরশনে কামাতুর জনে মন হংস কৈল বন্দী ।
 লোভ পানে ধরি বান্ধে ভিবি ভিবি এদাইতে নাহিকে সন্ধিযে ॥
 যত বোল বুলি অরণে নাগুন কি তই নিষ্ঠুর আতি ।
 কোন বিধি তোব তনু নিবমিল পাথরে বান্ধিয়া মতি যে ॥
 দোষ দেখা যেরে দণ্ড করা তেরে বান্ধিয়া এভুজ পাশ ।
 হরি পবসনে পীতাম্বরে ভণে নকরা প্রাণ নৈবাস ।

শুকৰিনাৰায়ণ দেৱ

লখিন্দাৰব সৰ্গ দংশনত বিলাপ

গীত

দিহা : বেহলা জাগ, উঠ মোৰ প্ৰিয়া।

পদ : উঠ উঠ প্ৰাণেশ্বৰী কত নিদ্ৰা জাস।

মোক থাইলে কালি নাগে চক্ষু মেলি চাস ॥

তোৰ সম অভাগী নাহিকে ক্ষিতি ত'লে।

অকালতে বাঁৰী ভৈলি খণ্ডব্ৰতৰ ফল ॥

কতোজন্মে খণ্ডব্ৰত কৈলি বহুতৰ।

সেহি দোষে তোক এৰি যাও লখিন্দৰ ॥

মাৰ সোনেকা মোৰ মৰণ শুনিলে।

অগনি জালিয়া মৰে গাৱৰ আঞ্চলে ॥

আমাৰ মৰণে মাৰ মৰিব পুৰিয়া।

খ্যাতি ৰাখিব মাৰে সংসাৰ জুৰিয়া ॥

বিষৰ জ্বালাত লখাই বিনাৰে বচন।

কালনিদ্ৰা বেহলাৰ নাহিকে চেতন ॥

কাঁয়া আঙুলিৰে বিষে ব্ৰহ্মদ্বাৰ পাইল।

বেহলা বেহলা লখাই ডাকিবে লাগিল ॥

শুকৰিনাৰায়ণদেৱৰ সবস পাঁচালী।

লখাইব কৰুণা বুলি এক যে লেচাৰী ॥

বেউলার বিলাপ

গীত

দিহা : প্রাণপ্রভু হকরাইলো বে, ওবে গুণনিধি।

পদ : প্রভো প্রভো বুলি বেউলা কান্দে শোকাকণে।

বেউলার ক্রন্দনে কান্দে যত সখীগণে ॥

হাঁ প্রভো আমাক এবি তুমি গৈলা কোথা।

কোন দোবে ভৈল মোর দশমী অবস্থা ॥

মদন মোহন প্রভু তোমাসার জ্যোতি।

অকালতে বাঁধী ভৈলো বেউলা রূপরতী ॥

অমৃত সমান প্রভু তর মুখর বাণী।

পূর্ণরূপে মই নুশুনিলো অভাগিনী ॥

আমার হাতে অন প্রভু খাইতে কৈলা মন।

বন বন কৈলা প্রভু কবিত্তে বন্ধন ॥

আগে ফলাহার প্রভু কবাইলো তোমাৰে।

সেহিসে দাকণ ছুখ বহিল আমার ॥

কি কারণে মল্লা প্রভু নিদিল উত্তর।

মুখে মুখ, চোখে চোখ এক এক কবি ॥

বিবাদে ভাবিয়া কান্দে সাহব কুমারী ॥

সুকরিনাবায়ণদেব সবস পাঞ্চালী।

পয়ার প্রবন্ধে বুলি এক বে লেচারী ॥

শঙ্করী যুগ

শ্রীশঙ্করদেব
মাধবদেব
বাম সবস্বতী
অনন্ত কন্দলি
করিশেখর
বামচরণ ঠাকুর
গোপালদেব
উদার গোবিন্দ
পুরুষোত্তম ঠাকুর

গন্ধৰ্বে

গোপীৰ কৃষ্ণ অন্বেষণ

ঘোষা : কৈত পাইবো প্ৰাণ গোপাল আমি ।
হবাইল অকণলোচন স্বামী ॥

পদ : উচ্চ বৃক্ষ দেখি সোধে সাদৰি ।
শুনিয়ে অশ্বখ বট পাকড়ি ॥
যাহান্তে দেখিলা নন্দ-কুমাৰ ।
নেন্ত চুৰি কৰি চিত্ত আমাৰ ॥
হে কুববক অশোক চম্পা ।
কহিয়ে কথা কৰা অনুকম্পা ॥
মানিনীৰ দৰ্প কৰিয়া চুৰ ।
নজানো কৃষ্ণ যান্ত কতদূৰ ॥
ওবা তুলসী সমিধান দিয়া ।
তুমি গোবিন্দৰ চৰণ-প্ৰিয়া ॥
যাহান্তে দেখিলা নন্দ-কুমাৰ ।
প্ৰাণতো অধিক প্ৰিয় আমাৰ ॥
হে জাই যুথী, সখী মালতী ।
কৃষ্ণ পৰশে কি লভিলা গতি ॥
সমস্তে গোপীৰ জীৱন ধন ।
দেখিলা যাহান্তে নন্দ-নন্দন ॥
হে আম জাম বেল বকুল ।
নাহি উপকাৰী তোমাৰ তুল ॥
কৃষ্ণৰ বিবহে দেখো আন্ধাৰ ।
কোৱা কৈক গৈল প্ৰাণ আমাৰ ॥

কিনো তপ ওবা কবিল। ভূমি।
কৃষ্ণ চরণ-পবশে তুমি ॥
মিলি আছে আতি আনন্দভার।
দেখো বোমাঙ্কিত তোমার গার ॥
পূর্বতো বাবাহে আছে আলিঙ্গি।
তুমি সর্বকালে কৃষ্ণ সদী ॥
দেখিছা কৃষ্ণক জানো নিশ্চয়।
কহিয়ো আমাত হুয়া সদয় ॥
মৃগপত্নী সখি দেখিলা হবি।
তোমার নেত্রব আনন্দকাষী ॥
যান্ত প্রিয়া-সনে গতি বিলাসে।
হেব, কুন্দ-গন্ধ-কুসুম বাসে ॥
কতো গোপী বোলে শুনিয়ো বাণী।
লতাত কৃষ্ণ পুছো কাহিনী ॥
কৃষ্ণ নখৰ পবশ পাই।
দেখা পুলকিত সমস্তে কায় ॥
বোলে বাক্যসরে উন্নত ভারে।
কৃষ্ণক বনত বিচাৰি চারে ॥
কৃষ্ণ-গুণ গান্তে প্রেম উপজে।
কৃষ্ণতে মন সমুদায় মজে ॥
সমস্তে বিহ্বল হুয়া গোপিনী।
কবৈ কৃষ্ণ-লীলা কতো আপুনি ॥
কৃষ্ণ কিঙ্কৰে শঙ্কৰে ভণে।
বোলা হবি হবি সমস্ত জনে ॥

✓ বর্ষা বর্ণন ✓

শুক মুনি পবীকিত বাজাত কহিল ।
 গ্রীষ্ম গৈলে ঋতু আসি বাৰিষা মিলিল ॥
 বিবিধ মণ্ডল কৰৈ সূৰ্য্যৰ প্ৰকাশ ।
 তাৰে বশ্মি চিকিমিকি দেখিয় আকাশ ॥
 বহে খৰ্ব্ব বায়ু হুশুনয় মাত বোল ।
 গগনক ঢাকি মহা মেঘৰ আন্দোল ॥
 ঘনে ঘনে দেই আতি বিজুলী চমক ।
 লাগৈ তিৰিমিৰি আসি চক্ষুত ঝমক ॥
 নাকলিয় চন্দ্ৰসূৰ্য্য জ্যোতিতাবাগণ ।
 যেন জীৱ-আত্মা শবীৰতে ভৈলা ছন ॥
 আঠ মাস নিলে বশ্মি পৃথিবীৰ সম্ব ।
 ছনাই সূৰ্য্যে এৰি দেহু বাৰিষা কালত ॥
 বিছ্যত সঞ্চাৰে চণ্ড বাতাসে চঞ্চল ।
 নিরন্তবে মেঘগণে বৰিষিল জল ॥
 খাল-বাম ভৰি ভূমি ভাগি বৰৈ জান ।
 যেন মহামহন্তে ছগীক দিলা দান ॥
 গ্রীষ্মত আছিল শুখাই বৌদ্ধতাপ সহি ।
 বাৰিষা কালত ছনাই পুষ্ট ভৈল মহী ॥
 তপ উপবাসে দেহা আছিল শুখাই ।
 ছনাই ভোগ ভুঞ্জিলাত আপুনি পুষ্টাই ॥
 জুই আঙনি জ্বলৈ বাৰিষা নিশাত ।
 নকৰৈ প্ৰকাশ তাত নক্ষত্ৰে সাক্ষাত ॥
 যেন কলিয়ুগে বেদশাস্ত্ৰে হৰৈ ছন্ন ।
 প্ৰকাশে পাবণ্ড শুনৈ তাৰেসে বচন ॥
 নাদ শুনি মেঘৰ বেঙৰ বোল চড়ে ।
 শুক পাঠ দিলে যেন শিষ্যে পাচে পড়ে ॥

বহরৈ বিপথে আতি ক্ষুদ্র নদী যত ।
 কৰৈ অকাৰ্য্যক যেন ধনৰ গৰ্ব্বত ॥
 নীলবৰ্ণ সুকোমল তৃণে ভৈল ছন্ন ।
 ঠাই ঠাই ভূমিক দেখিয় কৃষ্ণ বৰ্ণ ॥
 কবিল গুৱালী পলুবদ্ধা থানে থান ।
 অসংখ্যাত বেঙছতা দেখি বিচ্যমান ॥
 প্রকাশে বাৰিষা নানা বৰ্ণে বসুমতী ।
 জ্বলৈ বাজশ্ৰীয়ে যেন পৰম সম্পত্তি ॥
 নানাবিধ বস্ত্ৰে কাচি-পাৰি সামৰাজ ।
 দণ্ডে ছত্ৰে ছানি যেন বাজা ভৈল বাজ ॥
 বৃষ্টিজল পায় শস্ত্ৰ কৰৈ হলফল ।
 দেখি কৃষ্ণকৰ মনে মহা কুতূহল ॥
 শুখাই পড়ৈ জল পুৰ অত্যন্ত আশুখ ।
 দৈৱাধীন নাজানিলে মিলৈ মহাছুখ ॥
 বাৰিষাত নৱ পানী ব্যাপি পাৱৈ আসি ।
 কৰৈ স্নান-পান যত জলস্থলবাসী ॥
 হৰৈ স্কুমাৰ মহাকপ মনোহৰ ।
 হৰি ভক্তি কৰৈ যেন লোকক সুন্দৰ ॥
 ছয়া নদী সৱ সমে সঙ্গম সাগৰ ।
 কবিল কল্লোল মহা উন্মি ভয়ঙ্কৰ ॥
 যেন যিটো যোগীৰ নুগুচৈ কাম কষ্ট ।
 বিষয়ক পাইলে পুনৰপি হৰৈ ভ্রষ্ট ॥
 যতপি মুষলধাৰে মেঘে বৰষিল ।
 তথাপি পৰ্বতে গীড়া কিচো নজানিল ॥
 যিজনৰ মন ভৈল কৃষ্ণত প্ৰৱেশ ।
 তাক যেন লজ্জিবে নপাবে দুখক্ৰেশ ॥
 পঞ্চবৰ্ণে বঞ্জিত নিগুণ ইন্দ্ৰধনু ।
 গুণবন্ত মেঘত প্ৰকাশে পুৰু পুৰু ॥

{ যেন তিনি গুণময় জগত যতেক ।
নিগুণ পুৰুষ তাত প্রকাশে প্রত্যেক ॥ } ৪০

চন্দ্রজ্যোতি প্রকাশিত যিটো মেঘগণ ।
নজ্বলন্ত চন্দ্রো সেহি মেঘে ছয়া ছন্ন ॥
যেন যিটো চৈতন্যে প্রকাশে অহঙ্কার ।
সেহি অহঙ্কারে ঢাকে জ্যোতি জীবাশ্মার ॥
মেঘৰ সম্বাদে মিলে আনন্দ প্রচুর ।
চালি ধৰি নাট্য আসি অনেক ময়ূৰ ॥
যেন গৃহবাসী দুখে পৰম তাপিত ।
হৰি ভকতিক পাইলে শান্ত হোৱৈ চিত ॥

পশুপক্ষী বৃক্ষবো আনন্দে মগ্ন মন ।
বাৰিষা ঋতুৰ শ্রীক চান্তে ঘনে ঘন ॥
পৰ্বতৰ নিৰ্ঝবৰ নাদ শুনি আতি ।
গোপগণ সমে উগারন্ত^১ কাণ পাতি ॥
বৃষ্টি আসে দেখি কতো গহ্বৰে পৈশন্ত ।
ফলমূল আনি কতো সমস্তে ভুঞ্জন্ত ॥
গোপগণে সমে লগাই হাস পৰিহাস ।
কতো ক্রীড়া কৰি আতি পাৱন্ত প্রয়াস ॥
জলৰ নিকটে গৈয়া পৱিত্র শিলাত ।
কুতূহলে ভোজন কৰন্ত দধিভাত ॥
প্রশংসন্ত কৃষ্ণে বাৰিষাৰ শ্রীক চাই ।
উপকাৰী প্রাণীৰ ইহাত পৰে নাই ॥
এহিমতে ক্রীড়াত দিবস বায় বই ।
যান্ত কৃষ্ণে গোষ্ঠক আগত ধেনু লৈ ॥

১ উগারন্ত = দূৰৰ শব্দ কাণ থিয় কৰি শুনা ।

॥ বাগ—আশোরাবী ॥

জয় জয় যাদব জলনিধিজী^১ ধৰ ধাতা
শ্রুত মাত্ৰখিল ত্ৰাতা ।

স্বৰ্গে কৰয় সিদ্ধি দীন দয়ানিধি
ভকত মুকুতি পদ দাতা ॥ ১৭ ॥

১৭৩৩ খ্রিঃ জগজন জীবন অজন^২ জনাৰ্দন
দলুজ দমন দুখহাবী ।

মহাদানন্দ কন্দ^৩ পৰমানন্দ
নন্দ নন্দন বনচাবী ॥

বিবিধ বিহাব বিশাবদ শাবদ
ইন্দু নিন্দি পবকাশী ।

শেষশয়ন^৪ শিব কেশী বিনাশন
পীতবসন অবিনাশী ॥ ১৮ ॥

জগতবন্ধু বিধু মাধব মধুবিপু
মধুৰ মুকুতি সুবনাশী । ॥ ১৯ ॥

কেশৰ চবণ সবোকহ কিঙ্কৰ
শঙ্কৰ এছ অভিলাষী ॥

॥ বাগ—আশোরাবী ॥

শুন শুনবে সুৰ-বৈবী-প্ৰমাণ-নিশাচৰ নাশনিদান ।

বাম নাম বম সমবক সাজি সমদলে কয়লি পয়ান ॥ ২০ ॥

(১৭৩৩ খ্রিঃ)

^১ জলনিধিজী = লক্ষ্মী ।

^২ অজন = অজ ।

^৩ কন্দ = মূল, গুৰি

^৪ শেষশয়ন = অনন্তশায়ী ।

ঈশ স্বরূপে হবি সব ঘটে বৈঠহ
 যৈচন গগন বিরাপি। দুঃখী-পদ
 নিন্দা বাদ পৈশুণ্য হিংসা হবি
 তাহে কবোহোঁ হামু পাণী ॥
 কাকু^১ শঙ্কবে কয় কবহু ককণা নাথ
 যোনো ছাড়হোঁ বাম বাণী।
 সব অপবোধক বাধক তুরা নাম
 তাহে শবণ লেহোঁ জানি ॥

॥ বাগ—ত্ৰী ॥

গোপালে কি গতি কৈলে গোবিন্দে কি মতি দিলে
 নাথ হে বিফলে বয়স সব গেলবে ॥ ৩৭ ॥
 এ ভব গহন বন আতি মোহ পাশে ছন্ন
 তাতে হামো হবিণ বেড়ায়।
 কান্দিলোঁ মায়াব পাশে কাল ব্যাধে ধারা আসে
 কাম ক্রোধ কুত্তা খেদি খায় ॥
 হবাইল চেতন হবি নজানো কিমতে তবি
 শুনিতে দগধ ভেল জীর।
 লোভ মোহ ছহোঁ বাঘ সততে নছাড়ে লাগ
 বাখু বাখু সদাশির ॥
 পলাইতে নেদেখোঁ সন্ধি^২ দিনে দিনে দৃঢ় বন্দী
 ভৈলোঁ মন্দ মনব যুগুতি। ২১৩
 তুরা হবি লাগোঁ গোড় মোব মায়াপাশ ছোড়
 শঙ্কব কবয় কাকুতি ॥

^১ কাকু = কাকুতি, কাতব বাণী।

॥ বাগ—কেদাৰ ॥

পায়ে পৰি হৰি কবোহোঁ কাতিৰি প্ৰাণ ৰাখৰি মোৰ ।

বিষয় বিষ^{সম্প}ধৰ বিষে জ^{২৫৩৫}ব জ^{২৫৩৫}ব জীৱন নাৰহে থোব^{২৫৩৫} ॥ ক্ৰং ॥ ঠক্কু^{২৫৩৫}ক্তি

অথিৰ ধন জন জীৱন যৌৱন

অথিৰ এহু সংসাৰ ।

পুত্ৰ পৰিবাৰ সবহি অসাৰ

কৰবো কাহেৰি সাৰ ॥

কমলদলজল চিত্ত চঞ্চল

থিৰ নাহো তিল এক ।

নাহি ভয়ো ভৱ ভোগে হৰি হৰি ^{২৫৩৫}২৫৩৫ ^{২৫৩৫}২৫৩৫

পৰম্পদ পৰতেক ॥ প্ৰশ্ন

কহতু শঙ্কৰ এহুখ সাগৰ

পাব কক হুৰীকেশ । ^{২৫৩৫}২৫৩৫ (২৫৩৫) + ২৫৩৫ (২৫৩৫)

তুহু গতি মতি দেহ ত্ৰীপতি

তত্ত্ব পন্থ উপদেশ ॥

॥ বাগ—ধনশ্ৰী ॥

হেৰহু মায়া চললি বিপিনে মধাই ।

বেণু বিষ্ণাণ নিশানে আৱত হবৰে ধেনু ধায় ॥ ক্ৰং ॥

^{২৫৩৫}২৫৩৫ ওহি জগ মোদন কক্কে দধি ওদন ^{২৫৩৫}২৫৩৫

গোধন আগু বুলায় ।

বন্ধিম নয়ন সৰোকহ হাসি

হেৰইতে ভুবন ভুলায় ॥ ^{২৫৩৫}২৫৩৫

মদন দমন রূপ পেখি পুত্ৰ পুত্ৰ
 মূৰ্খচি পড়য় সুৰ নাৰী ।
 সেহি জগজীৱ বিয়োগ সহব হৰি
 কৈচন চিত্ত হামাৰি ॥
 হৰি বিবহানল আকুল গোপিনী
 দৰশন দিবসে নপায় ।
 হৰিগুণ কহি বহি প্রেমে বুৰয় নীৰ
 শঙ্কৰ এত্ৰস গায় ॥

॥ বাগ—আশোৱাৰী ॥

বাল গোপালে কবতৰে কেলি । ৫৫০
 উচ্ছায়া পাঞ্চনী^১ নাচে হাসে গোপ মেলি ॥ ৫৫১ ॥
 নীলতনু গীতপট ধৰি লুটি লোৰ । ৫৫২, ৫৫৩
 নবঘন মাৰো যৈছে বিজুলী উৰোৰ ॥ ৫৫৪
 শিৰে শিখণ্ডক দোলে গলে গজমতি ।
 কোটী মদনমন মোহন মূৰতি ॥
 চৰণে মঞ্জীৰ বুৰে উৰে^২ হেমহাৰ ।
 শঙ্কৰ কহ ওহি হৰিক বিহাৰ ॥

॥ বাগ—ভুবনসত্ত ॥

কহৰে উদ্ধব কহ প্রাণেৰ বান্ধৱ হে প্রাণ কৃষ্ণ কবে আৰে ।
 পুছয়ে গোপী প্রেম আকুল ভাৱে, এ নাহি চেতন গাৱে ॥ ৫৫৫ ॥
 বাছুৰি ধ্বনি শুনি গোবৎস পেখি ।
 লাগে আগি গাৱে উদ্ধব সখি । ৫৫৬ ॥

^১ পাঞ্চনী = লক, এচাৰি ।

^২ উৰে = বুকুত ।

অ প্রাণ কৃষ্ণক নেদেখি ॥
 কালিন্দী দেখি সখি! ফুটয় বুক।
 এথায়ে খেলাইছিলোঁ সে চান্দমুখ।
 হবিল নয়ন সুখ ॥
 বিবিন্দাবন বৈবী হামার ভেলি।
 পেখিতে নাবি গোপাল কেলি।
 হবি আশা দূবে গেলি ॥
 ধ্বজ বজ্র যব পঙ্কজ চায়।
 তথায়ে কান্দো হামু লোটায়। কায়।
 গুণ গোবিন্দ গায় ॥
 কৃষ্ণ সূর্য্য বিনে ব্রজ আন্ধার।
 নেদেখোঁ এত্থ অবাধি পার।
 সখি সবহি অসার ॥
 আর কি পেখবো গোপাল প্রাণ।
 ওহি বে কৃষ্ণ কিঙ্কর শঙ্কর ভাণ।
 হবিকো হৃদয়ে জান ॥

॥ বাগ—কল্যাণ ॥

উদ্ধব বন্ধু মধুপুৰী বহল মূবাক।
 কাহে নাহেবি, বহব আর জীবন, বন ভয়ো ভবন হামাক ॥ ক্রং ॥
 যাহে বিয়োগ আগি অঙ্গ তারয়^১ ৩৮৩ ২৮
 তিল এক বহয়ে নাপারি।
 সোহি ব্রজসুৰ^২ দূর গয়ো গোবিন্দ
 দিশ দশ দিবসে আন্ধারি ॥

^১ তারয় = তাপয়, তাপিত করে।

ভয়ো মরণ ওহি

সোহি হবি চরণকু

বিছুবি^১ বহয়ে নপায়।

দেখত কালিন্দী

গিবি বিবিন্দাবন

তনু মন দহয়ে সদায় ॥

ব্রজ জন জীবন

বহুবি নাহি আরত

হামাকু কব অনাথা।

গোপিনী প্রেম

পবশি নীৰ বুঝয়

শঙ্কর কহ গুণ গাথা ॥ মীত-পদ

॥ বাগ—ধনশ্রী ॥

হবিক বয়ন হেবি মাই।

ফোকাবয় শ্বাস নীৰ নয়নে বুঝাই ॥ ৫৭ ॥

আজ্ঞো জনমি স্মৃত চলে পবদেশ।

কতনো লিখিল বিহি অভাগীক ক্রেশ ॥

বিনে তোহো বহব জীবন নাহি মোই।

কহ শঙ্কর কৃষ্ণ বোল সব লোই ॥

॥ বাগ—শ্রীমান ॥

মাই মাধব বিবহে, হবয় চেতন তনু।

জীবন নাবহে ॥ ৫৮ ॥

চান্দ চন্দন মন্দ মলয় সমীবে।

কেশব বিনে বিব ববিবে শবীবে ॥

ঘন ঘন হানয় মদন পঞ্চবাণ।

কোকিল কুহু কুহু লেহু মেবি প্রাণ ॥

^১ বিছুবি = বিস্মরণ কবি।

পঙ্কজ পাত অহিত হিম বাৰি।
 মধুকৰ নিকৰ^১ কবয় মহামাৰী ॥
 ঐছন সময়ে মধুপুৰী পিউ প্ৰাণ।
 কৃষ্ণ কিস্কৰ বস শঙ্কৰ ভাণ ॥

৬৬০৩
 ৩০৫

মাধৱদেৱ

॥ বাগ—ধনশ্ৰী ॥

নাৰায়ণ মায়া জানব কোই।
 সুৰপতি, চতুৰবয়ন^২ মুনি শঙ্কৰ চিন্তি আকুল হোই ॥ ৫৭ ॥
 অঘট ঘটন-পট্ট চাতুৰী যো নিত
 অনিত^৩ সমান সব হোই।
 যতয়ে অনিত নিত সম ভাৰত
 ঐচন চাতুৰী হৰি তোই ॥
 কোই কোই সঞ্চা কোই কোই মিছা
 কবলু নিয়ত নাহি জানি।
 সঞ্চা মিছা সমান কয় মানত
 মোহ কৰত বেদ বাণী ॥
 সঞ্চা মিছা কিছূৰে নাহি জানো
 মূকখ পামৰ মতিহীনা।
 যাহা যাহা গতি মতি তোহো কমলাপতি
 কহত মাধৱ দাস দীনা ॥

^১ নিকৰ = দল, সমূহ। ^২ চতুৰবয়ন = ব্ৰহ্মা। ^৩ অনিত = অনিত্য।

॥ বাগ—ভাটয়ালী ॥

মঞি পাপী কমনে তবিবোঁ, হবিবে তুমি ককণা নাকব নো
পাপমতি মন বাসনা নাছাড়ে, মজিলোঁ সংসার ঘোরে ॥ ৩

নয়না কামিনী কপ নছাড়য়

দ্বিগুন বসনাএ বড় বস ।

গীত মধুর ধ্বনি শ্রবণে নছাড়য়

চবমে^১ সুখ পবন ॥

সুগন্ধ শীতল নাসায়ে নছাড়য়

কনক কামিনী মনে ।

লোভ মোহ কাম ক্রোধ মদ মান

নছাড়ে এ সর্বক্ষণে ॥

ঈরিয়া অসুয়া হিংসা পৈশুণ্য ধ্বংস

নাগুছে এতিলে তিলে ।

তনুক বেড়ি তিলে তিলে ধবি

কাল অজগরে গিলে ॥

ভৈলো অচেতন তোমাব চরণ

বিনে নাহি আন গতি ।

শীতল চরণে পশিলোঁ শরণে

মাধর মুকথ মতি ॥

॥ বাগ—ভাটয়ালী ॥

মোকে দেখিয়ো না কেনে আহে জগন্নাথ মঞি, বড় পাপের
সংসার কুপত, পড়িয়া তোমাব চরণে নধবোঁ চাপি ॥ ৪ ॥

^১ চবমে = চর্মে, ছাল ।

কত তপসাই নব তনু পাই
 গোরাইলো^১ বিষয় ভোলে ।
 যেনে চিন্তামণি অমূল্য বতন
 বিকাইলো কাচের মোলে ॥
 দেরে নাহি পাই মানবী ছইবাব
 মঞি পাপী আসিয়া পাইলো ।
 তোমার ভকতি অমিয়া তেজিয়া
 বিষয় গবল খাইলো ॥
 লোভ মোহ কাম ক্রোধ মদ মান
 ইসব বৈবীৰ সঙ্গে ।
 আপুন ইচ্ছায় পাপ আচরিয়া
 বেড়াইলো মনত বঙ্গে ॥
 পব তিবী পব- ধনের আশায়
 সদায় আকুল ভৈলো ।
 তুমি মহা ধন তোমাক নাসেবি
 জনম বিফল কৈলো ॥
 আয়ু আলে জালে গৈল পাইলে কালে
 প্রাণ কোন দিন পড়ে ।
 বনব যাতনা শুনিয়া হৃদয়
 কম্পিত হইলো বড়ে ॥
 তোমার অভয় চরণে শরণ
 বিনে নাহি আন গতি ।
 তুমি দয়াময় জানিয়া কহয়
 মাধব মূকথ মতি ॥

^১ গোরাইলো = অতিবাহিত করিলো ।

॥ বাগ—তুব ভাটিয়ালী ॥

এ নাথ তাবিয়ে তাবিয়ে তাবিয়ে যত্মনি । মজিলো
সিন্ধু তোমাক নজানি ॥ ধ্রুং ॥

এ ভব সাগর মাঝে পড়ি হামু ভাসি ।
কাম ক্রোধ কুস্তীর মগবে গিলে আসি ॥
শোক, মোহ ভয়ে মহাপাকে তল করে ।
আশা তবদে পাইয়া সব শ্রুতি হবে ॥
চিন্তানাম বাড়ব-অগনি শোষে প্রাণ ।
নাহিকে তবনি তুরা পদ বিনে আন ॥
জানিয়া তোমাব পারে পশিলো শবণ ।
কহয় মাধব গতি অকণ চবণ ॥

॥ বাগ—বসন্ত ॥

হরি হেবোবে বাপ পশিলো শবণে । নেবিবা বান্ধব
জীবন মরণে ॥ ধ্রুং ॥

সনক সনন্দ যোগী যাহাকু ধিয়াই ।
সকলে নিগম গণে বিচারি নাপাই ॥
সহস্র বদনে যাব নাপাইলন্ত সীমা ।
অধমে জানিবো কেনে তোমাব মহিমা ॥
আতুব ভৈলোহো বড় বিষয় বিকলে ।
কবিয়ে উদ্ধাব মোক চবণ কমলে ॥
তোমাব চবণ ছই মোব মহাধন ।
ভকত জনব নিজ তুমিসি জীবন ॥

কৃপাৰ সাগৰ কৃপা কৰা একবাৰ ।
কাতৰ কৰিয়া লৈলো শৰণ তোমাৰ ॥
কৃপা কৰা নাৰায়ণ ছোড় মোহ পাশ ।
কহয় মাধৱ হৰি দাসকু দাস ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

হৰি এ কৰুণাময়, মঞি পাপী কিনা কাম কৈলোঁ । এ ভব
গৰে মজি মৈলোঁ ॥ অভয় চৰণে নাসেবিলোঁ ॥ ৫৭ ॥

শৰ সম তনু আপুন মানিলোঁ ।
তুমি আতমা হৰি তোমাক নজানিলোঁ ॥
কিনা মঞি ছাব বড় অগিয়ান ।
তোমাক তেজিয়া কৈলোঁ ধনৰ ধিয়ান ॥
মঞি বৰ পাপীৰ পুনু আগে ।
দ্বিজ অজামিলে কেবা গুণে লাগে ॥
আৱৰ পাপীৰ কেবা গণে ।
অধমৰ মোৰ কি হৈব মৰণে ॥
আপুনাৰে মঞি নাশিলোঁ আপুনে ।
পতিত পাবন নাহি তুমি বিনে ॥
আন কিছু মোৰ নাহিকে ভবসা ।
কহয় মাধৱ মতিনাশা ॥

॥ বাগ—শ্ৰাম ॥

তেজৰে কমলাপতি পবভাতে নিন্দা । তেৰি চান্দমুখ পেখোঁ
উঠবে গোবিন্দ ॥ ৫৮ ॥

বজনী বিদূৰ দিশ ধৱলি বৰণ ।
তিমিৰ ফেড়িয়া বাৰা ববিৰ কিৰণ ।

শতপত্র বিকশিত ভ্রমবা উড়াই ।
 ব্রজবধু দধি মখে তুরা গুণ গাই ॥
 দাম সুদামে ডাকে তেবি লৈয়া নাম ।
 হেব দেখ উঠিয়া আসিল বলোবাম ॥
 নন্দ গেল বাথানে গোৱাল গেল পাল ।
 সুবভি-চাৰিতে লাগে উঠবে গোপাল ॥
 ক্ষীৰ লবণু লৈয়ো শিঙ্গা বেত বেণু ।
 সকালে মেলিয়ো বৎস হাথালারে ধেনু ॥
 কহয় মাধৱ মাই কিনো তপসাইলা !
 ত্রিজগতপতি হবি বাখোৱাল পাইলা ॥

॥ বাগ—শ্যাম ॥

পৰভাতে শ্যাম কান্নু ধেনু লৈয়া সঙ্গে । বাঁশীৰ
 বৃন্দাবনে চলে বঙ্গে ॥ ৫৭ ॥

জগতেৰ গুৰু হবি কাচি গোপকাচে ।
 আভীৰ বালক বেঢ়ি চলে আগে পাছে ॥
 শিকা বান্ধি চান্দি কান্ধে লৈয়া দধি ভাত ।
 মাথায়ৈ চান্দনী জৰি সাজে জগন্নাথ ॥
 বাম কাষে শিঙ্গা বেত নেত কৰু চলি* ।
 বঙ্গ বসে লাসে বেশে কবি চলে কেলি ॥
 অসংখ্য সহস্ৰ শিশু ধেনু বৎসগণ ।
 শিঙ্গা শঙ্খ বেণু ববে পূবয় গগন ॥
 নানান খেলন খেলে বহুভাৱে গাৱে ।
 নানান বিনোদ বসে ভুবন ভুলাৱে ॥
 বৈকুণ্ঠৰ পতি প্রভু বনে চাৰে ধেনু ।
 কহয় মাধৱ গতি কান্নু পদ বেণু ॥

* চলি = পটু বস্ত্ৰ ।

॥ ৰাগ—গোবী ॥

কমল নয়নকু আজু পেখলু মাই, গোবিন্দ পেখিতে নয়ন
হুড়াই। শ্যামল অঙ্গ, পিশঙ্গ পিচোৰা, ময়ূৰ মুকুট নায় ॥ ৫৭ ॥

মৃগমদ মলয়জ মিলিত বহু ভাজিত
চন্দেন অঙ্গে চৰাই।

হেম জড়িত বহু বতন বিভূষণ
হৰষে চলয়ে যত্নবায় ॥

পঙ্কজ বয়ন স্থিত অৱলোকন
অলক তিলক মুহে শোহে।

সব জগ বন্দন নন্দকু নন্দন
কহয় মাধৱ গতি মোহে ॥

॥ ৰাগ—বৰাডী ॥

কানাই কিনা ৰূপসিয়া। গোপীৰ হৰিল মন মুচুকি
হাসিয়া ॥ ৫৮ ॥

কানাইৰ দেখিয়া ৰূপ হৰিল স্মৃতি^১।

অপমানে মনমথে নধৰে মুকতি ॥

কানাইৰ দেখিয়া মুখ মনত বিকলে।

পূৰ্ণ শশী থিব নহে গগন মণ্ডলে ॥

কানাইৰ দেখিয়া দুই নয়ন উজ্জল।

ৰূপ দিয়া জল মাৰো বহিল কমল ॥

কানাইৰ দেখিয়া ৰূপ আতি মন লাজে।

মদন লুকায়া বৈল হৃদয়েৰ মাৰো ॥

^১ স্মৃতি = স্মৃতি, চুৰ্ত্তি।

কানাইৰ কপেৰ উপমাৰ কেবা ক্ষেম ।
 এক পুঞ্জ ছয়া আছে গোপিনীৰ প্রেম ॥
 সকল জগতে বোলে কানাই কালিয়া ।
 কালা নহে শ্যাম কপ ধৰিছে অমিয়া ॥
 অনেক যতনে বিধি চাইল মনে গুণি ।
 আপুন কপেৰ কানু উপমা আপুনি ॥
 কানাইৰ দেখিয়া কপ মোহে ত্ৰিভুবন ।
 কহয় মাধৱ গতি নন্দেৰ নন্দন ॥

॥ বাগ—ত্ৰী ॥

কানু ভাল মুকতি মাধুৰি । একু সঙ্গে চুৰি কৰে
 চাতুৰি ॥ ৫৭ ॥

শ্যাম তনু শোহে চাক কাঁচ^১ ঢল ঢল ।
 দেখিয়া মুদ্রিত ভয়ো নীল উতপল ॥
 গগনে অথিৰ চান্দ কানু মুখ দেখি ।
 পঙ্কজ বহিল জলে নয়ন নিৰেখি ॥
 পীত বসন শ্যাম শৰীৰে বিৰাজে ।
 বিজুবী চঞ্চব ভয়ো নীল মেঘ মাখে ॥
 সুবলিত ভুজ যুগ দেখি লাজ পায় ।
 পাতাল ভিতৰে বৈল বাসুকি লুকায় ।
 কপেৰ মাধুৰী ত্ৰিভুবন শান্ত কৰে ॥
 অমৃত লুকাইল লাজে দুগুধ সাগৰে ।
 কানুৰ উপমা দিতে পাৰে কোন জন ॥
 কহয় মাধৱ গতি নন্দেৰ নন্দন ॥

^১ কাঁচ = কাচন কাপোৰ ।

॥ বাগ—ববাজী ॥

সোই সোই, শ্যাম মনোহর দেখিয়ো নয়ন ভবি ।
ব্রজর প্রজাব ভাগ্য ফল গোটে, আছয় মুকতি ধরি ॥ ধ্রুং ।

শ্যাম নাম নব অমৃত বসেব
একপে ভৈল ভাণ্ডার ।

গোকুল বাসীর নয়ন উৎসব
আনন্দ কুসুম সাব ॥

যেহি অঙ্গে গৈয়া দৃষ্টিপাত হয়
তথ্যে স্তম্ভিয়া বয় ।

কতনা নয়নে পান করিবেক
যতেক মাধুরি বয় ॥

দেখিতে দেখিতে নবীন নবীন
কপেব লাবণ্য বলে ।

একপ তেজিয়া আরব দেখিয়া
নয়ন মবে বিকলে ॥

লাজে মনমথে মুকতি নধরে
কপেব দেখি মাধুরি ।

লাবণ্য দেখিয়া সব চুর ভৈল
বিধিৰ যত চাতুরি ॥

কত জনমেব ভাগ্যে মিলি আছে
গোকুলেব সুমঙ্গল ।

একপ লাবণ্য যিজনে দেখয়
তাৰেসে জন্ম সফল ॥

একপ মাধুরি তেজিয়া আরব
দেখিতে মন নধারে ।

মোর নিজগতি নন্দের নন্দন
মুকথ মাধরে গারে ॥

আজু গোপীনাথ পেখলো আখি ।
 যমুনা তীবে ফিরে ধেনু বাখি ॥ ৩৭ ॥
 শ্যাম শরীরে পীতাম্বর শোহে ।
 লাবণ্য কোটি মনমথ মোহে ॥
 সুচন্দ বয়নে ঈষত হাসি ।
 নয়ন বাতা উতপল পাসি ॥
 কপোলে চন্দন তিলক সাজে ।
 শোভন অলকাপাস্তি বিবাজে ॥
 মাথে ঝলমল ময়ূর চূড়া ।
 কুসুমে বজ্রয় মোহন জুড়া^১ ॥
 কদম্ব কুসুম অ্রবণ মূলে ।
 কনুকণ্ঠে মণি কৌস্তভ লূলে ॥
 গলে গুঞ্জামণি মুকুতা মালা ।
 কনক ভূষণো ভূষিত কালা ॥
 গোপদ বেণু বিবাজিত অঙ্গে ।
 বেণু বজ্রারত অঙ্গ ত্রিভঙ্গে ॥
 সুস্বর উচ্চায়া পঞ্চম গারে ।
 বঙ্কিম নয়নে জ্বব ছলারে ॥
 নবীন পীত ধটি কটি মাজে ।
 কনক মেখলা কিঙ্কিনী বাজে ॥
 নূপুৰ বাজে পদ অববিন্দে ।
 কহয় মাধব গতি গোবিন্দে ॥

^১ জুড়া = জটাব আকাবে ওপবলৈ বান্ধি থোৱা চুলি ।

॥ বাগ—ধনক্লী ॥

পৰভাতে বিহাবে চলে মুৰাৰি ।

মধুব নটবৰ বেষধাবী ॥ ধ্রুং ॥

শিবে ময়ূৰৰ পুচ্ছ লুলে ।

কুসুম কৰ্ণিকাৰ কৰ্ণ মূলে ॥

কনক পিশঙ্গ বসন ভালা ।

উৰে লুলে বৈজয়ন্তী মালা ॥

অধৰ সুধা বেণু বন্ধএ^১ পূৰে ।

সুৰস পঞ্চম অমিয়া বুৰে ॥

সঙ্গে অলেখ গুৰাল গণ ।

দিশ দশ পূৰয় হৰি কীৰ্তন ॥

নিজ পদ বঞ্জিত বৃন্দাবনে ।

হৰি প্রবেশিলা বঙ্গ মনে ॥

কহে মূকথ মাধব দাসে ।

হৰিপাদ পদ মকবন্দ আশে ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

আল ভাই, চল আইস যাই বৃন্দাবনে ।

দেখো গৈয়া আনন্দ নয়নে ॥ ধ্রুং ॥

সকল বিবিন্দা বন চানি ।

জয় জয় বাম কৃষ্ণ ধ্বনি ॥

সুৰভি তেজয় হান্ধাৰাৰ ।

বিনোদ মিলিছে ঠাৱে ঠাৱ ॥

^১ বন্ধএ = বন্ধ, বিদ্ধা, ফুটা ।

বঙ্গে বাই শিঙ্গা শঙ্খ বেণু ।
নাচে গারে হাসে চাবে ধেনু ॥
যি বস মিলিছে বৃন্দাবনে ।
এমুখ নাহিক ত্রিভুবনে ॥
বাম কৃষ্ণ নোহয় মানুষ ।
আবা ছুই পবন পুরুষ ॥
ব্রজের প্রজাব ভাগ্য বড় ।
কহয় মাধব ওহি দৃঢ় ॥

॥ বাগ—সিন্ধুবা ॥

কেলি কবে বিবিন্দাবনে মোহন গোপাল ।
খেলে সঙ্গে সঙ্গে সঙ্গে ব্রজের ছরাল ॥ ধ্রুং ॥
বনের মালা গান্ধিয়া পিন্ধে মাথে মৈবা পাখি ।
আনন্দে হবিব সঙ্গে ফিবে ধেনু বাখি ॥
কেহো নাচে কেহো হাসে কেহো বাবে বেণু ।
বাঁশীর স্ববে নাম ধরিয়া ডাকি আনে ধেনু ॥
পঞ্চম উচ্চায়া বেণু বায় যতুমণি ।
মদন শবে মূকচি পড়ে দেবর বমণী ॥
গোপব সঙ্গে ধেনু চাড়ে জগতের পতি ।
গগনে দেবতাগণে কবে স্তুতি নতি ॥
অন্যে অন্যে মাতিয়া বোলে দেখা অমর গণ
ত্রিভুবন জিনি শোভা কবে বৃন্দাবন ॥
কহয় মাধব দাস কবিয়া নিশ্চয় ।
জনমে জনমে গতি নন্দের তনয় ॥

॥ বাগ—ববাড়ী ॥

কোটোবা খেলায় হবি, এ ওহি বালকের কেলি ।
 পৰম আনন্দে খেলে গোপ শিশু মেলি ॥ ধ্রুং ॥
 গোটা জমুড়িকা খই^১ আক মুরা লাড়ু^২ ।
 খেলাইতে বলমল কৰে সোণাৰ টাৰ^৩ খাড়ু ॥
 গগনে দেৱতাগণে পৰম হৰিষে ।
 হৰিগুণ গায়া বঙ্গে কুসুম বৰিষে ॥
 বৃন্দাবনে কৰে কেলি বৈকুণ্ঠৰ পতি ।
 কহয় মাধৱ হৰি পদ বেণু গতি

॥ বাগ—নাট ॥

কানুৰায় নাচতু বঙ্গে, সঙ্গে ব্রজ ছৰালবে ।
 গগনে গন্ধৰ্ব গণে, গাৱত বাৱত তালবে ॥ ধ্রুং ॥
 কনকে কিঙ্কিনী বাজে সাজে নট বিলাসেবে ।
 ঠমকে ঠমকে চলে অমিয়া মাধুৰী হাসেবে ॥
 চৰণে মঞ্জীৰ বুৰে উৰে হাব ছলনা ।
 চন্দনে লিপিত ভূজ দোলত ক্রব চালনা ॥
 বতন ভূষণ চাক শ্যামল অঙ্গ সুহাৰে ।
 কহয় মাধৱ গতি নন্দনন্দন পাৰে ॥

^১ জমুড়িকা খৈ = মুৰি-আখৈ ।

^২ মুরা লাড়ু = মিঠাই লাড়ু ; মুরা < মোদক ।

^৩ টাৰ = বাহত পিন্ধা অলঙ্কাৰ ।

॥ বাগ—ভুড় ভাটিয়ানী ॥

কদম্ব তলে সেই শ্যামল সাজে ।
 বয়ন হেবি চান্দ সূকষ লাজে ॥ ধ্রুং ॥
 নীল কুন্তলে বান্ধিছে জুড়া ।
 চৌভিতি নুনে ময়ূব পুচ্ছ চূড়া ॥
 মালতী মালা চাক শোভিত মাথে ।
 গেণ্ডুরা^১ লুক্ষি লুক্ষি ধবয় হাতে ॥
 বলাইব হাতেব খসি গেণ্ডুরা পড়ে ।
 হাসিব খলখলি অধিকে চড়ে ॥
 পানীবে যাইতে সেই দেখিলোঁ গিয়া ।
 কোতুকে হিন্দোল পাড়ে হামাব হিয়া ॥
 অমিয়া বুবে ধাবে কানাইব ভারে ।
 কতনা মাধুরী আছে কালিয়া গারে ॥
 হামাব কবম ফলে মিলাইছে বিধি ।
 কহয় মাধব হবি প্রেমের নিধি ॥

॥ বাগ—ললিত ॥

যশোমতী পেখিতে নয়ন জুড়াই । ভগজন জীক
 ভকত পদম ধন, হাসি হাসি চরণ ঘসাই ॥ ধ্রুং
 কবহ বৈঠিয়েকহো পেখিয়ে যশোরা মাই
 হাফুলি চলে ঘন ঘন ।
 ডাকতু মাই মাই কক কেন যেন
 যশোরা পেখিতে বুবে মন ॥

^১ গেণ্ডুরা = কণ্ডুক, ঘুৰণীয়া খেল বস্তু ।

যশোৱা সুন্দৰীকো কুচকহো ধৰি হৰি
 বয়না কয়ো স্তন পান ।
 হাসিয়ে যশোৱা মাই চুন্দয় ঘন ঘন
 দীন মাধৱে গুণ গান ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

গোপাল পলায়া আছা ক্ষীৰ লৱনু খায়া ।
 পাছু পাছু যশোৱা মাৰিতে ফুৰে ধায়া ॥ ক্ৰং ॥
 আৱৰ নযায়ো পুতা লাগল পাইলোঁ তোৰে ।
 কত বৰিবৰ মথনি লাঠি ভাঙ্গি আছ নোবৰে ॥
 খায়া দায়া সিঞ্চিয়া লৱনু কৈলি নাশ ।
 মাৰিয়া শিখাইবোঁ আজি আৱৰ নেড়াস ॥
 চৰাচৰ গুৰু হৰি দেব শিৰোমণি ।
 তাৰে মাৰিবাবে খেদে নন্দেৰ ঘৰণী ॥
 জননীৰ ভয়ে কান্দি বহিল মুৰাৰি ।
 খেদিয়া ধৰিল হাতে যশোৱা গোৱাবী ॥
 বাৰ নামে কম্পিয়া অন্তক দূৰ হয় ।
 সো প্ৰভু বেপিত^১ ভৈলা যশোৱাৰ ভয় ॥
 ঘৰে আনি ধৰিয়া গোৱাবী বৰ বাগে ।
 জগতৰ প্ৰভুক বান্ধিতে লৈল পাগে ॥
 বান্ধিতে যশোৱা গালি পাড়ে গোপালেৰে ।
 কাৰে না দিয়াছে ছখ ওহি গোকুলৰে ॥
 সে ছখ কবিল দূৰ বান্ধি থৈয়া তোৰে ।
 কত অপযশ পুতা মনে আছে মোৰে ॥
 গুনিয়া কোতুক বড় মিলিব সবাবে ।
 বান্ধি থৈয়া আছে আজি লৱনু চোৰাবে ॥

^১ বেপিত = কম্পিত ।

ওহি বুলি যশোৱা গাৱৰ বলে আঁটে ।
 সকল গোৱালী হাসে জৰি যত নাটে ॥
 সকল নিগমে যাৰ মহিমা নজানে ।
 তাৰে গোপী যশোৱা তনয় বুলি মানে ॥
 যাৰ স্মৰণে ভব বন্ধ দূৰ হয় ।
 ভকতিৰ বলে দেখো সেহো বান্ধ লয় ॥
 সুৰাসুৰে যাৰ পদ বেগু সেৱা কৰে ।
 পাপী অন্ত্যজাতি যাৰ নাম লৈয়া তৰে ॥
 কহয় মাধৱ মাই নাবান্ধিয়ো তাৰে ।
 জগতৰ গতি হেতু তনয় তোমাৰে ॥

॥ बाग—माह्व ॥

মেবে মাই ওহো যশোর। আজু হামো বড়ি ভুখাৰী ।
যে কিছু লবন্ত, হামাকু দেলহ নাহি,
যাবলো সোহি কখাৰী' ॥ ধ্রুং ॥

হামো বিহানত খেড়ি খেবারত
আজ্ঞো কিছু এ নাহি খারতবি ।
তুমহি হামাকু নাহি ডাকল মাই
ভোখহি বড় ছঃখ পারতবি ॥

খালি উদবে হবি হাত নিবেশিয়ে
দেখত বোলত বাণী ।
আপোন তনয়কহো ছঃখ দেখিয়ে মাই
নয়নে বঝারত পানী ॥

পুত্র পুত্র বলি আঞ্চোবে মোচল
শ্যাম শরীরক ধূলি ।

^১ কথাবী = সং কক্ষ ; দীনভার, দুর্বল ।

মেৰা বাপ বুলি ক্ষীৰ পিয়াৰত
 বাহু মেলি কোলে তুলি ॥
 অহি নিজানন্দ সুখহি সম্পন্ন
 সো হৰি মানুহ ভাৱতৰি ।
 যশোৱাকু শুন পানহি সন্তোষ
 দীন মাধৱে গুণ গাৱতৰি ॥

॥ বাগ—বসন্ত ॥

যশোৱাকু আগু বোলত হৰি ভাৱ ॥
 আজো চিনান^১ কৰবোঁ নাহি মাৰ ॥ ৩৭ ॥
 ফিৰলোঁ বনে বনে ধেনু বিচাৰি ।
 তুণে কাটল সব শৰীৰ হামাৰি ॥
 স্নান কৰিতে লাগিয়ে তথি নীৰ ।
 পোড়ব হামাকেৰি সকল শৰীৰ ॥
 কাকু কৰিয়ে বোলাই শুন মাই ।
 শুতিয়ে বহব আজো কিছুৰে নখাই ॥
 তনয়কু বাণী শুনিয়ে বৰ নাৰী ।
 প্ৰেম পৰশি নয়নে বুবে, বাৰি ॥
 কৰতোহো স্নান শুনহ মেৰি বাপ ।
 ছখিনীক পুত্ৰ কৰবি নাহি তাপ ॥
 কোমল লৱনু মাখবোঁ গাৱে আনি ।
 কৰাবো স্নান সুশীতল পানী ॥
 পোড়ব নাহি জুড়াব সব গাৱ ।
 স্নান কৰিয়া অমৃত অন্ন খাৱ ॥
 মাধৱ কহ হৰি গোচৰ হামাৰি ।
 কাটল কতি ব্ৰহ্ম শৰীৰ তোহাৰি ॥

^১ চিনান = স্নান ।

মাই মাই ভূষণ কবারা হামাৰি । যবহু সাবোতৰ পুহ
 পাৰব মোহি নাহি দোষ বিচাৰি ॥ ধ্ৰুং ॥
 একু গোৱাৰিণী মাতিয়ে হামাকু
 দেলহ বোলি মিঠাই ।
 তাহেক ভোজন কৰিয়ে শয়ন কহো
 চেতন হৰাৱল মাই ॥
 শিব ফিৰাৱত নয়ন ছলারত
 ঘন ঘন আৱত হামি ।
 জ্ঞান বিবহিত হোই কদম্বতলে
 একা শুতাৱলো আমি ॥
 বাধা ভূষণ চোৰি কৰিয়ে কহো
 পুছত বাত হামাৰি ।
 হামো থিক অচেতন হোই
 কি কহবোঁ বচন বিচাৰি ॥
 কহত মাধৱ দাস নাৰায়ণ
 তুৱা পাৱে শৰণ গোসাঞি ।
 তুমহি অখণ্ডিত জ্ঞান নিবজ্ঞন
 বুল্টা কহিতে লুয়ুৱাই ॥

মাৱক আগু গোবিন্দ, কবত গোহাৰি ।
 দেখত কৈচন ওহি গোৱাৰিণী হামুক পাৰত
 গাৰি ॥

ধূলা ঝাড়ি ঝুড়িয়া বুলিলা প্রিয়-বাণী।
দধি ছুগ্ধ লবনু খাইবার দিলা আনি ॥
বুন্দা^১ কৰি আনন্দে ভুঞ্জিলা পেট পূৰি।
কহয় মাধৱ ওহি হৰিৰ চাতুৰি ॥

॥ বাগ—ধনশ্রী ॥

কি কহবো উদ্ধব, কি কহবো প্রাণ।
গোবিন্দ বিনে ভয়ো গোকুল উছান ॥ ধ্রু
শূন্য ভৈল আঙ্গিনা বিবিন্দা বিপিন।
না শোভে বজনী যৈচে চান্দ বিহীন ॥
নাহি চাবব ধেনু কালিন্দী কুল।
আব না শুনোহোঁ ধেনু কদম্বৰ মূল ॥
মথুৰা বহল সব গোপিনীক পিউ।
কেশব বিনে কৈছে ধৰব জীউ ॥

ৰাম সৰস্বতী

বাধিকাৰ বিবহ (গীতগোবিন্দ)

বাধাৰ বিলাপ বাক
সৰ্বজন শুনিয়েক ॥
সুকণী গৈলেক খেদি।
কৃষ্ণক আনিবে মাতি ॥
বিলম্ব দেখিয়া বৰ
মনহুখে নিবন্তৰ

^১ বুন্দা = বৃন্দ, বহুত, সবহ।

ক্রন্দন কবন্তু বাই
 ঘনে ঘনে পন্থ চাই ॥
 মঠাতাল মনোনীত
 গোড় মালর গীত
 বিফল জনম মোর
 নাইল সখী প্রাণেশ্বর ॥
 স্নকণ্ঠী বুলিলা মোক
 নগৈলো কবিয়া শোক
 মিত্রব বচন এৰি
 গহীন অরণ্যে পৰি ॥
 প্রহাৰিছে কাম শব্দ
 চিত্তকবে বাববাব
 বিবহ অনলে কায়
 পুৰি মৰো সৰ্বদায় ॥
 ছয়া আছে অচেতন
 ছাড়ি যাই যেন প্রাণ
 নগৈ ধাতু আছে কেনে
 পুৰি মাৰে জুই যেনে ॥
 মনে আছে আশা কৰি
 আসিবন্তু প্রাণহৰি
 ইটোবস্ত্র অলঙ্কাৰে
 সকল শৰীৰ পোৰে ॥
 ইহেন মধুব বাতি
 কোন নাবী ভাগ্যবতী
 নিশ্চল কৃষ্ণৰ মুখ ॥
 চুপিলে পাসৰোঁ দুখ ॥
 পিঙ্কিছে মালতী ফুল
 তনুকবে ছলছল

কামদেবে মাৰে বাণ
 চিত্ত কৰে খান খান ॥
 আন পুৰুষৰ শৰে
 বাহিৰত পীড়া কৰে
 নিদাকণ কাম শৰে
 অভ্যন্তৰে পুৰি মাৰে ॥
 সখী মোৰ বাখা প্রাণ ।
 নাদেখিলো নাৰায়ণ ॥
 মই আছো বাট চাই ।
 মাধৱৰ দায়া নাই ॥
 জগততে কহে লোকে
 আতে মই মৰো শোকে
 স্বামী আছে কথা শুনি
 লোকে কৰে কাণাকানি ॥
 শাস্ত্ৰী দেখন্ত চাই
 স্তনে নখচিহ্ন পাই
 বুক ঢাকুৰিয়া যাই
 কৃষ্ণ আইল এইৰ ঠাই ॥
 স্বামী পাছে লাগ ধৰি ।
 বৈসাইলা কোলতে কৰি ॥
 কৃষ্ণে নিতে তোৰ পাশে ।
 সত্য কহ আসে নাসে ॥
 সেৱা কৰোঁ তোৰ ঠাই ।
 নিতে একযুগ যাই ॥
 হাতে দুই পাৰে ধৰি ।
 মুখ চাওঁ প্রাণেশ্বৰী ॥
 বুঝাৰে অনেক বেলি ।
 নমাতোহো মাথা তুলি ॥

কেবল ননন্দী ভাবে ।
 পাচত পাষয় বাবে ॥
 স্বামী আগে দেয় খুস্পি ।
 ফুবে মোক চুস্পি চুস্পি ॥
 আমি স্ত্রী ঘবে বন্দি ।
 গৃহত নাপাওঁ সন্ধি ॥
 হেন জানি দামোদরে ।
 নির্জ্ঞানত লাগ ধবে ॥
 বসন্ত রাগর গীত ।
 একতালি মনোনীত ॥
 মোতোধিক কপরতী
 কোন আছে ভাগ্যরতী ॥
 আনি হৃদয়ক ধরি
 বন্ধঃস্থলে তুলি ধরি ॥
 কুচ প্রকাশিবে মোর ।
 ছয়ো হৈবো কামাতুর ।
 প্রিয় হরি ধরি বান্ধে ।
 ছই হাতে ছই কান্ধে ॥
 কুণ্ডলে কুণ্ডলে ছই ।
 বাজিবেক এক ছই ॥
 মেখলা লবিবে আতি ।
 হুবো ছয়ো কামে মাতি ॥
 সিটোবস শৃঙ্গারত
 হৈবো ছয়ো উনমত
 কাম্পে আতি ছইবো কায়
 বোমাঞ্চিত সর্ব গায় ॥
 পাসবয় দুঃখভার
 কবে মহা কামোৎসব

কুসুমবে দুঃখ যত
 ব্রহ্মানন্দ সিবেলাত ॥
 দুইকো দুয়ো ধৰি হাতে ।
 জিৰাইবেক এহি মতে ॥
 হেন প্রাণকৃষ্ণ স্বামী ।
 নৈবাশা ভৈলোহোঁ আমি ॥
 কৃষ্ণ হেন স্বামী পাই ।
 কোনে তেজে চক্ষু খাই ॥
 শুন্যৈক সভাসদ ।
 গীত গোবিন্দৰ পদ ॥
 গীতচয় মনোৰম ।
 অমৃত লুহিকে সম ॥
 বোলে বাম সবস্বতী
 তেজিয়োক আন মতি ॥

অনন্ত কন্দলি

ইন্দ্রপ্রস্থত শ্রীকৃষ্ণৰ অভ্যর্থনা (শেষ দশমৰ পৰা)

পাচে মহামত্ত হস্তীচয়, গন্ধযুত মদ জন
 লিপি আছে ভালে বাজপথ সেহি জলে ।
 স্বজচয় সব চিত্র কৰি, কনক তোৰণ শাৰী
 পূৰ্ণ কুন্তু পাতি থই আছে ফলে-ফুলে ॥
 পিন্ধি নানা বস্ত্র বৰবাস, নানা অলংকাৰে কৰি
 সুগন্ধ চন্দনে কুসুমে মণ্ডিত কায় ।
 নব-নাৰীগণ ফুৰে বঙ্গে প্রকাশে নগৰ তাৰ
 নিবন্তবে যায় মাধৱৰ গুণ গায় ॥

চানবে মণ্ডিত দন্ত পাতি, যতব প্রদীপ কৰে কাতি,
শাবী শাবী আতি জলে প্রতি ঘৰে ঘৰে।

জগক ধূপৰ ধুতাচয়, কুন্দাক্ষৰ জালে বাজ হয়,
পতাকাৰ পংক্তি তাতে আতি কাতি কৰে ॥

গৃহৰ উপৰে হেম ঘট, শাবী শাবী শোভে ফট ফট,
বজতৰ শৃঙ্গ জলে তাৰ দুই পাশে।

যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ পুৰ সুমৰণে হোৱে পাপ দূৰ
দেখি তুষ্ট ভৈলা ভকতৰ ভয় নাশে ॥

মনুষ্ট্যৰ ছয়ো নয়নৰ, অমৃতৰ পাত্র প্রিয়তৰ
কৃষ্ণ আসি ভৈলা শুনিলা যুৱতীগণ।

গৃহকৰ্ম মনে পৰিহৰি, কৃষ্ণ দেখিবাক বঙ্গ কৰি
আতি আথে-বেথে চলি গৈলা সেহি থান ॥

হেৰা বথে যান্ত যত্নপতি, শুনিয়া আকুল ভৈলা আতি
কতো নাৰীগণে লৱৰ দিলেক ভিৰে।

হেৰ কৃষ্ণ যাই কৃষ্ণ যাই, বাজবাটে চলে গেৰিয়াই
শবীৰবো সূক্ষ্ম বসন খসিয়া পৰে ॥

চলে আকুলিত বেশ ছই, হলফল কৰে স্তন ছই
কনক কঙ্কণ কৰ্ণত কুণ্ডল দোলে।

ঝামাক ঝুমুক আতি শুনি, চৰণে নৃপুৰ কৰে ধ্বনি
যুৱতীসকলে কৃষ্ণক চাহিবে চলে ॥

কেহো স্বামী সঙ্গে আছে শুতি, শুনৈ আসিলন্ত লক্ষ্মীপতি
উঠি লব দিলা শয্যাতে স্বামীক এৰি।

তাজিলেক সব লাজ কাজ, কৃষ্ণক চাহিবে ভৈলা বাজ
জাকে জাকে যত নগৰৰ নৰনাৰী ॥

কেহো জনী বোলে আই বাই, কি কৰস আসা ধাই
দেখা সখি হেৰা সভাৰ্য্যে আসিলা হৰি।

কেহো বোলে ঝাণ্টে চল সখি, জনম সফল কৰো আমি
সভাৰ্য্যে কৃষ্ণক দেখোহোঁ নয়ন ভৰি ॥

কেহো জনী বোলে শাস্তু আই, আহা পেসী, মাসী, বাপু ক
যেন তেন মতে গৃহব বজাওঁ ঝাটে ।

ত্রৈলোক্যমোহন কৃষ্ণ মুখ, দেখি পাবো আজি মহাপু
মহোৎসব হেবা হবি যান্ত বাজবাটে ॥

অসংখ্যাত হয়হস্তী বথ পাইকে ঢাকি যায় বাজপা
সমুখে দেখিবে নপারয় কতো নাৰী ॥

বড় বড় উচ্চ গৃহ চড়ি কটাক্ষে কৃষ্ণক হাস্ত ক
নিবীক্ষি নিবীক্ষি চারে ছয়ো নেত্র ভবি ॥

তনু আতি নবঘনশ্রাম পীতবস্ত্রে শোভে অনুপা
শ্রীবৎস কোস্তভ বনমালা শোভে গলে ।

কিবাটি কুণ্ডল বদ্রহাব, নানা অলংকাৰে জাতিকা
সুমবণে তিনি ত্রৈলোক্যব মন ভোলে ॥

লবঙ্গ-মালতী পুষ্পচয়, জয়কৃষ্ণ বুলি ববিষ
আলিঙ্গিয়া মনে চুসে যেন নাৰীগণে ।

বার্তা পুছে কেহো বদবালা, সভাৰ্য্যে কুশলে আসি ভৈল
তনু দবশনে হগিষ লভিলো মনে ॥

কৃষ্ণব যতেক পত্নীগণে, বথে চতুর্দোলে বদ্রমনে
চলি যান্ত সবে মাধবক মধ্যে কবি ।

পূর্ণ চন্দ্রমাক যেন বেড়ি, তাবাগণ শোভে শাবী শাবী
দেখি অন্তোঅন্তে চাহে নগবব নাৰী ॥

ইটো পুণ্যরতী সব নাৰী, কিনো মহাপুণ্য আছে কবি
কৃষ্ণ হেন স্বামী সঙ্গে ফুবে বদ্র কবি ।

কৃষ্ণব কটাক্ষ হাস্ত দেখি আনন্দে যতেক পাইল আদি
তাৰ ভাগ্য আজি বর্ণাইবেক কোনে পাৰি ॥

পুরুষ মুকুত যত্নপতি তাক স্বামী পাইলে যিটো সতী
তাহাব ভাগ্যক বর্ণাইবেক কোনে পাৰে কোনে ।

এহি মতে সবে নাৰীগণে, কৃষ্ণক বর্ণাবে বদ্রমনে
কটাক্ষে হাসিয়া চাহি যান্ত নাৰায়ণে ॥

দ্বিজ কবিশেখৰ (বড়াকৰ কন্দলি)

॥ খেদ ॥

ঘোষা : কি কবিলো কি কবিলো ভকতি নকৰি ।
অন্তেক পাইলেক প্রভো বক্ষা কৰা হৰি ॥

পদ : নকবিলো শিবে মাধৱক নমস্কাৰ ।
ইটো মাথাগোট মোৰ ভৈল মহাভাৰ ॥
কৰ্ণ দুই আছন্ত নুশুনিলো হৰি কথা ।
দোগোটা গৰ্ভৰ ভাৰ বহিলোহো বৃথা ॥
জিহ্বা মোৰ আছন্ত নলৈলো বাম নাম ।
দাহুৰী^১ জিহ্বা যেন ভৈল কোন কাম ॥
নেদেখিলো নয়নে প্রভুৰ যেন ৰূপ ।
সম্যকে জানিলো ছয়ো আখি অন্ধৰূপ ॥
যেন চিত্ৰবিচিত্ৰ মৈৰাৰ ভাসে পাখি
হৰি ৰূপ নেদেখিলো পাইলো তেহু আখি ॥
হৰিপদ তুলসীৰ নলৈলোহো ভ্ৰাণ ।
জীৱন্তে মৰিলো নাসা ভাঠিৰ সমান ॥
পিন্ধিলোহো বাহুত অনেক অলঙ্কাৰ ।
প্রভুৰ পূজাক নকবিলো একবাৰ ॥
কৃষ্ণকৃত্য নকবিলো ভৈলোহো বৰ্বৰ ।
ইটো হস্তবাহু মিছা মৃতক শৱৰ ॥
পাৰ দুই আছন্তে নগৈলো ক্ষেত্ৰস্থান ।
মোৰ পাৰ ভৈল বুদ্ধশিফাৰ সমান ॥
হা হা দয়াময় মোৰ কি কৰিলা গতি ।
এহু তুৱা নাম লৈতে হৌক মোৰ মতি ॥

^১ দাহুৰী = ভেকুলী ।

কৰ্মদোষে যিবা জন্ম হওঁ সংসারত ।
 তাতো নছাড়ক চিন্তে তুৰা চৰণত ॥
 সদায়ে ঘোষক বামনাম মোৰ মুখে ।
 সংসার-সাগৰ তেৰে তৰো মহাসুখে ॥
 সকল জগত তযু মায়ায়ে মোহিত ।
 তোমাৰ চৰণে প্রভো কেরে নেদে চিত ॥
 পুত্র-দাৰা-নিহলে বান্ধিলে দুই ভৰি ।
 মৰন্তে আছওঁ তভো নোবোলওঁ হৰি ॥
 ছল্লভ মনুষ্যজন্ম ভাবতত পাইলো ।
 তোমাক নাসেরি ব্যৰ্থে জনম গৌরাইলো ॥
 নিচিন্তিলো একবার তোমাৰ চৰণ ।
 তকবন জীয়ে যেন আমাৰ জীৱন ॥
 বিষয়ত মোহলয়া কৰিলোহো ভোগ ।
 তাৰ ফলে শৃগাল স্থানৰ^১ ভৈলো যোগ ॥
 ভৱ তবিবার নাৱ লভিলো শৰীৰ ।
 বিষয় বাতাসে পায় কৰিলে অথিৰ ॥
 কৰে টলবল দেহা কেনে হুইবো পাৰ ।
 এভো দাস বুলি প্রভো কৰিয়ো উদ্ধাৰ ॥
 দ্বিজ কবিশেখৰ তুৰা দাসৰো দাস ।
 কাতৰ কৰোহো দিয়ো চৰণত বাস ॥

^১ স্থান = কুকুৰ ।

ৰামচৰণ ঠাকুৰ

॥ বাগ—মল্লাৰ, পৰিতাল ॥

আলো সই, দেখু সই কানাইৰ চান্দমুখ
মধুৰ মূৰ্তি শ্যাম পেখি মিলে সুখ ॥ ৫৭ ॥

অভাগী নাগৰী আমি নাৰীগণ যত ।
ঐচন প্রভুক দেখো যুদ্ধ সময়ত ॥
কৰিলেক পুণ্য কিবা গোকুলৰ নাৰী ।
সদায়ে দেখয় ওহি ঈশ্বৰ মূৰাৰি ॥
ঈষত হসিত চান্দ মুখ দৰশনে ।
এড়ায়ে বিবহ তাপ সুখে গোপীগণে ॥
ধন্য ধন্য ব্রজনাৰী সাফল জীৱন ।
সদা সৰ্বভাৱে থাকে গোৱিন্দত মন ॥
দেখন্তে সন্তোষ মিলে ৰূপ মনোহৰ ।
ইহাঙ্ক যুজয় মালে বজ্জ সমসৰ ॥
ধিক ধিক সবাকৈ ইহাঙ্ক যিটো চাৰে ।
কহে ৰামচৰণ কৃষ্ণৰ ছুই পাৰে ॥

॥ বাগ—বেলোৱাৰ, ৰূপক তাল ॥

গোৱিন্দ, কবোহঁো কাতৰ পাৰে তোয়ি
তোহাৰি পৰশে কামে হামো আতুৰ
জানি চলহ গৃহে মোই ॥ ৫৮ ॥
তোহাকেৰি সঙ্গ তেজৱে নাহি পাৰি
মেৰি দেহা দহে কাম আগি ।

কবছ ককণা হবি চলছ ভরন মেবি
তুৱা পাৱে ওহি দান মাগি ॥
ঈষত হাসিত চাক তেবি কমল মুখ
পেখি মোহিত মন মেবা ।
দাসী ভেলো তেবি বাঞ্চা পূবহ মেবি
দেছ অধৰ মধু তেবা ॥
হৰিক বজ্ৰ ধৰি বোলয় কাতৰ কবি
মদনে মোহিত মতি ছই ।
কৃষ্ণক দাস দাস বামচৰণে
কহে হৰিপদে গতি মোই ॥

॥ বাগ—বিষম তাল ॥

মাঞি মাঞি, গোবিন্দ বিনে কিমতে বহবো হামি ।
তেজিয়া গোকুল চলে মধুপুৰ
হামাৰি মাধৱ স্বামী ॥ ধ্ৰুং ॥
গোকুলৰ মাঝে অক্ৰূৰ নামে
আসি ভৈলা ধুমকেতু ।
প্ৰাণেৰ বল্লভ বান্ধৱ শ্ৰীকৃষ্ণ
হবাইল তাহেৰ হেতু ॥
বিধি ভৈলা বাম মাধৱৰ নাম
বান্ধৱে ভৈলো বঞ্চিত ।
কৃষ্ণৰ বিবহে জীৱন নাৰহে
মৰণ ভৈল সন্নিত ॥
কবছ মঞি কমন উপায়
জানি গুণি নপাঞো মনে ।
গোবিন্দৰ বিনে আন গতি নাই
কহতু বামচৰণে ॥

গোপালদেব

॥ বাগ—গৌরী ॥

সেবহ্ মন ভজহ্ মন
শঙ্কৰৰ পদ দুই।
যো পদবজ পৰশি কলিত
অগতিৰ গতি হুই ॥
যো হৰি যত্ন— কূলে অৱতৰি
প্রকাশি যশ বিপুল।
জগত তাৰিলা ভাৰ সংহৰিলা
নিস্তাৰিলা গোপকুল ॥
সো হৰি শঙ্কৰ নবকপ ধৰি
বাজধৰ-কূলে আসি।
কুল উদ্ধাৰিলা লোক নিস্তাৰিলা।
কৃষ্ণৰ যশ প্রকাশি ॥
গীত কবিত্ব শুনন্তে লোকৰ
অমৃত বৰিষে মনে।
মাধৱৰ পদ বেণু শিৰে ধৰি
দীন গোপালে ভণে ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

মোৰে প্রভু ৰাম কৰুণাসাগৰ।
পতিত পাৰন হৰি মোৰে কৃপা কৰ ॥ ধ্রুং ॥
পতিত পামৰ যত আমি সীমা তাৰ।
অধমে শৰণ লৈলোঁ ইবাৰ উদ্ধাৰ ॥

পাপমতি পূতনা জননী গতি পারে ।
 ঘোব অঘবক তজু চৰণ মিলাবে ॥
 কংস কালি পৌণ্ড্রককো কৰিলা উদ্ধাব ।
 হৃদয়ৰ বন্ধু মোক নেবিবা ইবাৰ ॥
 বৈকুণ্ঠ ছাৰিয়া আইলা লোক তাৰিবাৰ ।
 মই পাপী পৰি বৈলোঁ নভৈলোঁ নিস্তাৰ ॥
 যতেক তাৰিলা সরে সেরক তোমাৰে ।
 পতিত পৰিয়া বৈলোঁ উদ্ধাৰিলা কাৰে ॥
 পতিত পামৰ-মতি কহয় গোপাল ।
 মোৰে নুদ্ধাৰিলে হবি কে বুলিবে ভাল ॥

॥ বাগ—ধনশ্রী ॥

নাৰায়ণ, মই তেৰি বৰ অপৰাধী ।
 নিজ দাস ছয়া চাকৰি নকৰোঁ
 আৰব আদেশ আছোঁ বাধি ॥ ক্ৰং ॥
 যতেক নিগমচয় ভাৰত পুৰাণে কয়
 ছয়ো নব হবি-পদ-দাসা ।
 তাহেক হামু জানিয়ে নাহি মানোঁ
 মূৰখ পামৰ মতি নাশা ॥
 আপোনক পৰজানি পৰক আপোন মানি
 তাসঙ্গে মজাইলোঁ মনাই ।
 তান সঙ্গে সুখ আশা পাশে বান্ধি
 ভৰমোঁ ভৰ দুখ পাই ॥
 তুলু বৰ নাথ পতিত-জন-পাৰন
 জানি শৰণ মাগোঁ তোৰে ।
 তুৰা নিজ দাস দাস অনুদাসক
 বুলি মৰষ দোষ মোৰে ॥

কহয় গোপাল দীন হামু বব পতিত
বিনে আরব গতি কোই ।

ইরেলি গোপাল হামাকু যব তেজহ
নাম কলঙ্ক তেবি হোই ॥

॥ বাগ—সিন্ধুবা ॥

সোই সোই আলো সোই কি পেখলৌ কপ ।

দেখি নাই শুনি নাই অতি অপকপ ॥ ধ্রুং ॥

দিবা কালে কদম্বতলে নর ঘন বাজে ।

বাহু উক বাজে বেড়ি অধিকে বিবাজে ॥

মুকবী মধুব পানে দশ চান্দ নাচে ।

আক দশ বসে ডুবি পারে লাগি আছে ॥

আক চান্দে দিলে দেখা ললাটব মাজে ।

মুখ চান্দ দেখি চান্দ তন্তি বৈলা লাজে ॥

ছই ববি জলে ছই কুণ্ডল বিবাজে ।

আক নর ববি জলে কনুগল মাজে ॥

নানা বস্ত্র মণি তাবা হাসি ধবা নীৰ ।

পীত পাট শোভে মাজে বিজুলী সুখিব ॥

মোহন মুকবী ধ্বনি মন্দ মন্দ গাজে ।

কপ দেখি ভৈলা চুপ তন্তি বৈলা লাজে ॥

কহয় গোপাল মাই কি ভাগ্য তোমাৰ ।

অনন্ত শকতিধর এ নন্দ কুমাৰ ॥

॥ বাগ—শ্রাম ॥

কতনো ডাকস মাই উঠ উঠ বুলি ।

নথাকৌ তোমাৰ ঘবে এবৈ যাইবৌ চলি ॥

দধি নখাওঁ ছক্ক নখাওঁ নচাৰিবোঁ ধেনু ।
 বাটে বাটে বজাই ফুৰোঁ শুললিত বেণু ॥
 পঞ্চ বৰিষৰ পৰা ধেনু চাবো বনে ।
 পৰৰ পুত্ৰৰ বেথা পাবে কোন জনে ॥
 মথুৰাত আছে মোৰ কংস যে মমাই ।
 বাতৰি শুনিলে নিবে একগে মতাই ॥
 যমুনাৰ পাৰ ভূয়া মথুৰা চলি যাইবোঁ ।
 দৈৱকী মাৱৰ ঘৰে ভিক্ষা কৰি খাইবোঁ ॥
 ছুৱাবত ধৰি কান্দে ফোকাৰি ফোকাৰি ।
 কহয় গোপাল হৰি নকৰা চাতুৰি ॥

বাগ—ধনশ্রী দোমানী ; পৰিতাল যতি ।

হববে গোপিনী পুছয়ে ঘবে ঘবে
 শুন শুন সখীগণ বে ।
 চল সবে যাই জনম সাফল
 পেখছ নন্দ নন্দনবে ॥ ৩৭ ॥
 এমন মধুব মূকতি বালক
 নাহি ত্রিভুবন মাজে ।
 হামাবি শুভ দিন নন্দকু ভরনে
 আনন্দে ছন্দুভি বাজে ॥
 নানান ভূষণ বসন পবি অঙ্গে
 হৃদয়ে গজ-মৌতি জ্বলে ।
 কুণ্ডল জল-মল নয়নে কাজল
 করবী ভবিয়া ফুলে ॥
 কেয়ূব কঙ্কন কবে কন খুন
 চবণে মঞ্জীব জুবে ।

মঙ্গল মহোৎসব কীর্তন হবি-বর
 শবদে দশোদিশ পূবে ॥
 নানান উপায়ন সন্দেশ ধরি হাতে
 প্রবেশ নন্দকু ঘবে ।
 জয়তি জয় জয় মঙ্গল বোলয়
 উদ্ধক তুলিয়া কবে ॥
 কহয় গোপাল নন্দনন্দন পূবে
 ওহি মোর মনে আশ ।
 ব্রজব বধূব বেণু শিবে ধরি
 হৈবোঁহো দাসকু দাস ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী, চুতকলা যতি ॥

শুনহ উদ্ধর প্রাণ জীর মেবি যায় ।
 কহতু উদ্ধর কান্নু মিলব ছনাই ॥ ধ্রুং ॥
 নয়নে দেখিবোঁ চান্দ-মুখ একবার ।
 তেবেসে সান্ফল সখি জীরন আমার ॥
 নুহি ওহি দেহা দহে বিবহ-অনলে ।
 কহবি উদ্ধর কৃষ্ণ-চরণ-কমলে ॥
 শ্রবণে নুশুনোঁ আন নভাসে নয়নে ।
 হা শ্যাম শ্যাম শ্যাম ফোকাবে বয়নে ॥
 স্মরি স্মনেহা দেহা ধরণ নয়ায় ।
 দিন টুটে প্রাণ ছুটে ক্ষণে যুগ যায় ॥
 কান্দিতে বহল গোপীসব ছুখমনে ।
 কহয় গোপাল গতি মাধব-চরণে ॥

উদাৰ গোবিন্দ

ঘোষা : অ হৰি এ ভগৱন্তৰ লীলা,
 বৰ্ণাইবো গাইবো কত মুখে ।
 হেন হৰিৰ লীলা যিটো জনে গায়,
 সিসে থাকে পৰম সুখে ॥

পদ : বাজা হুয়া মই দণ্ড ছত্র ধৰো
প্রজা হুয়া কৰো কাম ।

গুরু ছয়া মই শিষ্যক জ্ঞান দিওঁ
শিষ্য ছয়া লওঁ নাম ॥

ধনী হয়। মই ধনক সাধিলো।
চিকতা হয়। কাকো নেদো।

চোৰ ছয়া মই চুৰি কৰি ফুৰো
গিৰী ছয়া মই জাগোঁ ॥

গায়ক ছয়া মই নাট গীত কবো
লোক ছয়া বেটি চাওঁ ।

নাবী ছয়া মই পুরুষ ভুলাও
 পুরুষ ছয়া ভোল যাও ॥

মৎস্য ছয়া মই জলৰ ভিতৰে
থাকো জল ত্ৰীড়া কৰি।

পথী ছয়া মই গগনে উৰাও
ভক্ষ্যক বিচাৰি ফুৰি ॥

উদাহ গোবিন্দে ভণয় বাকর
এবিয়ো বিষয়া ধন্বা ।

বাম নাম ধন অমূল্য বতন
হরি নাম গলত বান্ধা ॥

পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

মই হবি পৰিয়া বৈলো এ ভৰ কুপত।
নকৈলো ভকতি মঞি তযু চৰণত ॥ ৫৭ ॥

ভকতৰ সঙ্গে কথা নুশুনিলো ভালে,
আৰে কি কৰিবো প্রভু আসি পাইলে কালে ॥
পুত্ৰভাৰ্যা পৰিজনে থাকিবেক চাই।
কালে পাইলে যমে নিব দূতক পঠাই ॥
পতিতপাবন জানি ভজিলো সদাই।
আন গতি নাই মোক বাখা বান্ধা পাই ॥
দূতৰ মূৰ্তি দেখি চুকতি উবাই।
তুমি নাবাখিলে প্রভু মোৰ বন্ধা নাই ॥
অজামিল পাপীক বাখিলা তুমি দেৱ।
মোকো বাখা বাপ আৰে পাৰে কৰো সেৱ ॥
কহয় পুৰুষোত্তমে শুন নব ভাই।
ভকতি নভৈলে গতি কবহু নপাই ॥

॥ বাগ—ভূপালী ॥

ইবাৰ নেৰিবো গোপাল চৰণত দিয়া ঠাই।
তোমাৰ বিনে গোপাল মোক মোৰ বোলোতা নাই ॥ ৫৮ ॥

সংসাৰ অনলে গোপাল বাত্ৰিদিনে পোৰো আমি।
কুপাৰ জল সিঞ্চি গোপাল নুমাওক নাথ স্বামী ॥

পুকষোত্তম ঠাকুর

আমাক এবিলে গোপাল অপযশ পাইবা হবি।
তোমাৰ আগতে গোপাল যমে শাস্তি কৰে ধৰি।
দৈৱকী-নন্দন গোপাল তুমি হৰি কৃপাময়।
তোমাৰ চৰণে শৰণে পশিলো পুকষোত্তমে কয়॥

॥ বাগ—ভূপালী ॥

হৰি মোৰ হৰি মোৰ ভূমিত পৰি কান্দে
চাৰিবেদে নজানয় গোৱালীয়ে বান্ধে ॥ ৩৭ ॥

বিষন্তন দিলা মোক পুতনা পিশাচীয়ে।
তাত মই নমৰিলো কিনো অভাগীয়ে ॥
তাত পাচে চক্ৰবাতে চুৰি কৰি নিয়ে।
তাত মই নমৰিলো কিনো অভাগীয়ে ॥
মাৰ বাপ নাই, নাই সোদৰৰ ভাই।
কিয়নো বান্ধস গোপী নিমাখিত পাই ॥
কহয় পুকষোত্তম দীন মতিহীনা।
এ ভৱ তৰণীনাই বামনাম বিনা ॥

শকবোত্তর যুগ

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ
অনিৰুদ্ধদেৱ
শ্ৰীৰাম আতা
যতুমণিদেৱ
ৰামানন্দ
ৰামকৃষ্ণ
বিষ্ণুপুৰী
সহদেৱ
কদ্রসিংহ
শিৱসিংহ
কৰিৰাজ চক্ৰবৰ্তী
কৰিচন্দ্ৰ দ্বিজ
গোৱিন্দ দাস
মাধৱ দাস
শুকদেৱ
দীন দ্বিজ

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ

॥ বাগ—বসন্ত ; তাল যতিমান ॥

কৈচে কৰব হৰি ভকতি তোমাক ।
পঞ্চেন্দ্ৰিয়ে কৰে সদা আকুল আমাক ॥
তযু মুখ পৰম আনন্দে আছো চাই ।
কৰ্ণত মধুৰ ধ্বনি নেবয় সদায় ॥
ভয়ঙ্কৰ ৰূপ তযু দেখি ভয় নাই ।
সংসাৰ নিকাৰ দেখি সদা ধাতু যায় ॥
হে প্ৰভো তযু পাৰে পশিলো শৰণ ।
কহয় দৈত্যাৰি কৃপা কৰা নাৰায়ণ ॥

অনিৰুদ্ধদেৱ

॥ বাগ—বেলোয়াৰ ॥

গোপাল সোণাৰ প্ৰভো দেহ দৰিশন ।
মহন্তক নেদেখিলে নবহে জীৱন ॥
খং মধ্য বলাহকে গৰ্জে যেতিক্ষণ ।
শৈলাগ্ৰে বৰিহা^১ নৃত্য কৰে তেতিক্ষণ ॥

লক্ষ যোজনৰ মধ্য মাৰ্গত হৰে ।
নীৰত নীৰজ বিকশিত ছয়া বৰে ॥

^১ বৰিহা = বৰ্হী, ময়ূৰ ।

যেবে অস্তাজ্ঞত সূৰ ভৈল যেতিক্ষণ ।
পুঙ্কৰ গোষ্ঠীক মাৰি মিলে তেতিক্ষণ ॥

ছইলক্ষ প্রহৰ উৰ্দ্ধে ইন্দু প্রকাশয় ।
অধত কুমুদ গোষ্ঠী প্রফুল্লিত হয় ॥
ইন্দুৰ নিৰ্য্যানে কুমুদৰো প্রাণ হবে ।
কাকো কেহো নেদেখিলে তিলেকতে মবে ॥

নিকটে বিদূৰ হোৱে বিদূৰো নিকট ।
সুহৃদ ভাৱনা ভৈলে দেখে হৃদয়ত ॥
এতেকে যিজন অতি হোৱে বিচক্ষণ ।
বিহীনে সুহৃদসুখে নধৰে জীৱন ॥
কহে অনিৰুদ্ধ পাণী পৰম পামৰ ।
দেখা দিয়ো দামোদৰ কৰোহো কাতৰ ॥

॥ বাগ—আশোৱাৰী ॥

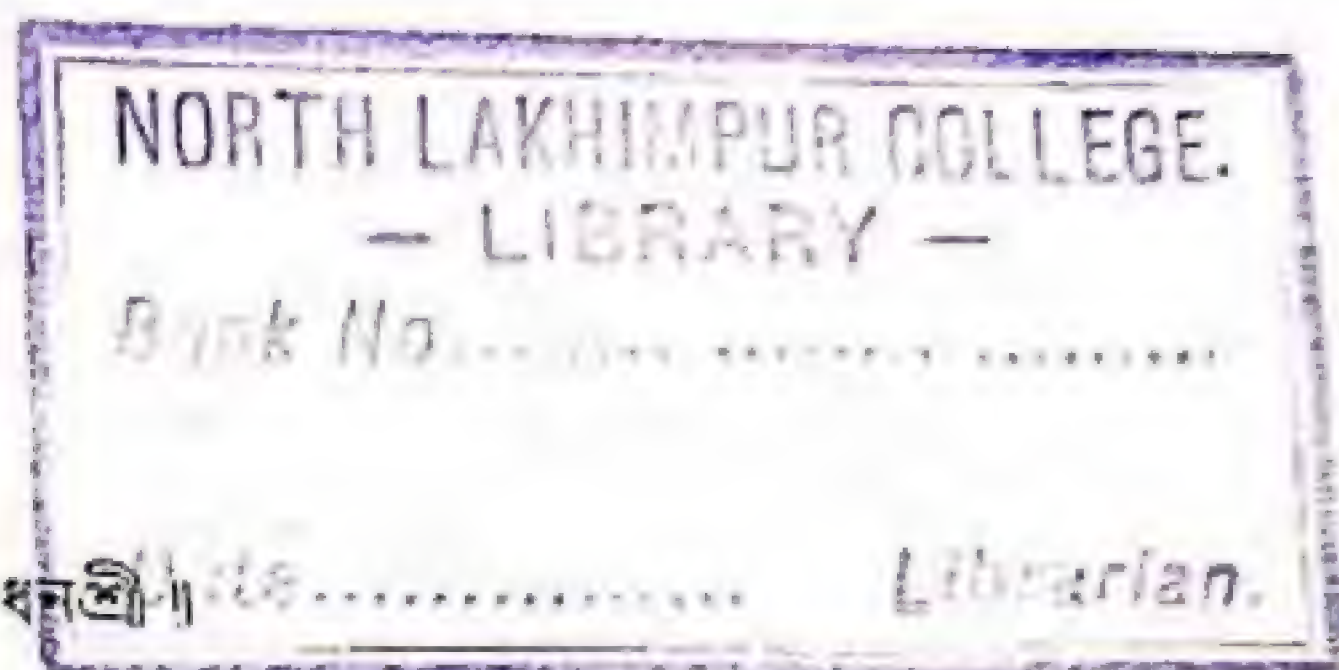
শৈশৱ গৈল যে ক্ৰীড়ন বঙ্গে ।
গোঞাইলো যৌৱন বিষয় সঙ্গে ॥
আবে ভৈল আসি বয়স ভাঠি ।
ভাগিল মাণ্ডলি ধৰিলো লাঠি ॥

জন্মন শিল্পন সম্ভোগ গতি ।
কেহো নচলয় বিষয় প্রতি ॥
নাসা চক্ষু মুখ শ্ৰৱণ হীন ।
বিষয় কাৰ্য্যত ভৈল বিহীন ॥

সৰ দেশ ভূমি মাৰিলে কালে ;
তথাপি চেতন নাহিকে ভালে ॥

চাৰিয়ো বেদক পঢ়ি সম্প্ৰতি ।
তথাপি নমনি কালৰ গতি ॥

যাৰে সদৃশক উপাসা কৰি ।
কৃপাক লভিয়া নভঞ্জে হৰি ॥
কালৰ চেষ্টাক জানো কমনে ।
কহে অনিকঙ্ক অধম জনে ॥

শ্রীৰাম আতা

॥ বাগ—ধনশ্রী ॥

নাৰায়ণ হামো মুগ্ধ পাপবন্ধু ।
ই তিনি ভূৱনে ঠাকুৰ নাহি আৰবি ॥
তুমহি কৰুণা বসসিন্ধু । ঐং ॥

তুমহি আতমা দেৱ তোহো বিনে নাহি কেৱ
হামাৰি সুহৃদ জন আনা ।
তবহু হামাৰি মন তুৱা পদ তেজি ঘন
বিষয়কু কৰয়ে ধিয়ানা ॥
পৰম পতিত আমি তুৱা পদ সেৱত
সোহি পৰম পদ পাৰে ।
এ গুণ জানিয়া মেৰি চৰণে নমহো তেৰি
জনম মৰণ পথে ধাৰে ॥
হামু মুকথ মতি নাজানো ভকতি নতি
এ ভৱ সাগৰে ভাসি যাই ।
বোলয় শ্রীৰাম বাম পতিত পাৱন নাম
তাহে মহিমা পুহু চাই ॥

দীনবন্ধু ভরসিদ্ধু কবছ উদ্ধাব ।

কপবস পবশ শরদ গন্ধ ফান্দে বাজি প্রমত্ত অপাব ॥ ৬৭ ॥

ই তিনি ভুবনে হামো

জনম ধবলো হবি

উচ্চ নীচ দেহে বাবে বাবা ।

নানান নবক কুণ্ডে

পবি পবি হেথ মুণ্ডে

পাব নাহি ভুঞ্জিলো নিকাৰা ॥

জানলোহো তুরা দায়া

মিলল মানরী কায়া

ভাবতে পালো হামো মন্দা ।

ভরমায়া পাশে ছান্দি

কয়ল হামাক বন্দী

ভর কূপে মজি বৈলো আন্ধা ॥

আরব বাখন নাই

বিনে প্রভু তুরা পাই

জানি তাবে হামি কৈলো আশা ।

ভকতি সঙ্গতি

দেহ মোহে যত্নপতি

বোলত ক্রীবাম মতিনাশা ॥

জগতপতি গতি তুরাপদ বিনে নাই ।

আশাঘোব নদীমহ

মজিয়ে বহলো হামো

তুমহি তাবহি যত্নবাই ॥ ৬৮ ॥

ওহি আশা নদী ঘোব

ধনে জল ভয়ো তৃষ্ণা

তবঙ্গে আকুল মতি মেবি ।

কাম ক্রোধ ঘোব

কুস্তীর মগবে মোব

হামো তথিগিলে বেবি বেবি ॥

নানান বিতৰ্ক তৰ্ক দেখিতে গহন প্রভু
 মোহ পাকে মজলো গোঁসাই ।
 বয়নৌ দিবস তানে ধীর বিবিধ খানে
 চিত্তততে বর দুখ পাই ॥
 হামো জীর ভাসি যাই কবহু তবণ নাই
 তুরা পার-নার বিনে আব ।
 দীন শ্রীৰামে নতি কবতু কমলাপতি
 আশা দুখে কবহু উদ্ধার ॥

॥ বাগ—কৌ ॥

শুন বে শুন বাম গোপাল হে
 জননী যশোরা বোলে বে
 অন্ন ব্যঞ্জন কবসি ভোজন
 আর আর মেৰি কোল বে ॥ ধ্রুং ॥
 বিহানে বজাইল ভৈগেল বিয়াল
 ভোখেহি মলিন মুখ বে ।
 ধূসৰিত তেৰি তনু পেখি মেৰি
 মনে মিলে বৰি দুখ বে ॥
 শুন মেৰি প্রাণ কব আসি স্নান
 অঙ্গে কয়ে বিভূষণ বে ।
 তেৰি নিজ বাপ মনে কৈয়া তাপ
 ভুঞ্জে তেহো নাহি অন্নবে ॥
 ব্রহ্মা মহেশ্বর যাহেৰি কিঙ্কর
 মুনিগণে যাহাকো ধিয়াই বে ।
 তাহাঙ্ক তনয় মানিয়া ডাকয়
 মুকুথ শ্রীৰামে গারে বে ॥

উঠ চল কানু বাপবে ঠাকুর বোলে যশোমতী মাই ।
 মেৰি তনু মন নয়ন জুৰাইবো তেৰি চান্দ মুখ চাই ॥ ১ ॥
 পিশঙ্গ পিচোৰা পৈৰণ কৰাইবো কটি ধতি পৰিধাই ।
 গাৱে অজগর লেপন কৰাইবো কস্তুরী সাথ মিলাই ॥
 হাতে টাব থাক মাথায় মুকুট গলায় পিন্ধাইবো হাব ।
 বস্ত্ৰ নূপুৰ পাৱত চৰাইবো কনুজুৰু জাতিস্কাৰ ॥
 নবীন লৱন ভোজন কৰাইবো কৰ্পূৰ তাম্বুল খাই ।
 কনক কিঙ্কণী কটিত বান্ধিয়া গোষ্ঠে চলা যত্নবাই ॥
 হৰ সিদ্ধ মুনি শুক সনাতন অনন্তে যাক ধিয়াই ।
 সো হৰি যশোৱা আদেশ পালয় শ্ৰীৰামে এগুণ গাই ॥

॥ বাগ—শ্যাম গোড়া ॥

বিবিন্দাবিপিনে চলে কানু দেৱশিবোমণি ।
 সঙ্গে বৎস ধেনু কপ পেখি ভূৱন ভুলানি ॥ ২ ॥
 সুবঙ্গ পিচোৰা গীত শ্যাম অঙ্গৰ পৈৰণি^১ ।
 হাতে বাংশী শিঙ্গা কাখে মাথায় চান্দনি ॥
 অমল কমলদল যৈচে আখিব সোহনি ।
 দশন মৌতিম মুখে হাসি জগত শোহনি ॥
 কপালে তিলক চান্দে শিবে জুৰাব টালনি^২ ।
 শ্ৰবণে কুণ্ডল ডোলে হাব গলে গুঞ্জামণি ॥
 বতন ভূষণ চাক তনুৰ সাজনি ।
 গমন গন্তীৰ ধাৱে মত্ত গজৰাজ জিনি ॥
 অসংখ্য বালেকে কক কৃষ্ণ জয় জয় ধ্বনি ।
 বোলয় শ্ৰীৰামে দীন মেৰি গতি যত্নমণি ॥

^১ পৈৰণি = পৰিধান । ^২ টালনি = লৰি থকা, লবচৰ কৰি থকা ।

॥ বাগ—তথা ॥

গোপপুৰসহ ক্রীড়তু গোবিন্দ ।
সঙ্গে সঙ্গে বলো ধায়া ॥
দোহো জানু কৰ ধৰবি ভৰসি^১ ।
শ্যামলী ধরলী কায়া ॥ ধ্রুং ॥

হাম্ফুলি হাম্ফুলি চলে বেবি বেবি
মোহতু স্বভার পারে ।
কটি ধতি ধলি ঘাঘৰ ঘুজ্জুৰি
ফিৰি ফিৰি পুতু চারে ॥
কৰ পেখি জন পৰিচয় নাহি
থমকি বহতু থারে ।
কৰতু সঙ্কতে কণ্টকে ভ্রমতু
ভুজঙ্গ অগনি ধারে ॥
কৰতু কৰ্দম অঙ্গে সঙ্গে কৰ
ধৰত সারটি মাৰে ।
আনন্দে মগন মন দোহো মাই
শ্রীৰামে এগুণ গারে ॥

যতুমণিদেব

॥ বাগ—সিন্ধুবা ॥

কদম্ব তলে পেখলো শ্যাম কানাই ।
বিধি নিবমিল শ্যামসুন্দর
উপমা দিতে নাহি ঠাই ॥ ধ্রুং ॥

^১ ভৰসি = ভৰষা কৰি, আশ্রয় কৰি ।

কোবিধি অজিলে হাঁসি কোবিধি অজিলে বাঁশী
 কোবিধি অজিলে আখি কোণা ।
 মোহন টালনি-জুড়া^১ কোন বিধি নিবমিলে
 কোন বিধি অজিলে কালা সোণা ॥
 চান্দেব উপবে চান্দ কোন বিধি নিবমিলে
 কুটিল কুণ্ডল কোন বিধি ।
 সকল বিধাতা হুয়া একমতি
 অজিলে গুণেব নিধি ॥
 বিধিব বিধাতা সকল ভূবন ভর্তা
 ভকত বৎসল যোহি হবি ।
 কহয় যছমণি সোহি ঈশ্বর হবি
 বিধিয়ে অজিলা কেনে কবি ॥

॥ বাগ—মল্লার ॥

বে মাই গৈলোবে মই গৈলো ।
 কদম্বব তলে, নন্দব নন্দন পেখি আকুল ভৈলো ॥ ধ্রুং ॥
 সর ছবালব মাজত উজ্জল শ্যাম সুন্দব রূপ ।
 কালা অঙ্গব মূবতি পেখিয়া কোটি মদন চুপ ॥
 সকল বিধিব যতেক চাতুবি এক অঙ্গক নাটে ।
 কোটি ব্রহ্মাণ্ডব যতেক মাধুবি এক অঙ্গক খাটে ।
 ই তিন ভুবনে যতেক লাবণ্য এক অঙ্গবে উন ।
 বয়ন একু কহিতে নপাবি শ্যাম রূপেব গুণ ।
 গৃহব ভিতবে বহিতে নপাবি গুনিয়া বংশীব ধ্বনি ।
 ওহি রূপে মোব মন নিমজোক কহয় যছমণি ॥

^১ টালনি-জুড়া = লব চব কবি থকা ওপবলৈ বান্ধি বখা চুলি ।

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

আজু ঘবে বহিতে নপাৰি,
নাম ধৰিয়া ডাকে তোমাৰ মুৰাৰি ॥ ক্ৰং ॥

ভুবন-মোহন বাংশী বাধা নাম ডাকে ।
হিয়াৰ ভিতৰে মোৰ পৰাণ নাথাকে ॥
কৈক যাও কৈত থাকো মনে নাহি সুখ ।

উচপিচ কৰে নাদেখিয়া চান্দ মুখ ॥
গুপ্ত গজনে মৈলো, ভৈলো কলঙ্কিনী ।
তোমাৰ আমাৰ অপযশ-তত্ত্ব জানি ॥
যি বোল বোলোক, ভাল মন্দে নাহি ভয় ।
নন্দেৰ-নন্দন গতি যত্নমণি কয় ॥

॥ বাগ—বেলোৱাৰ ॥

লবনু খায়া যত্ন হাসেৰে
বালক সঙ্গ, অঙ্গ কচি ভৱন, নয়ন ভুলায়া কানু নাচেৰে ॥ ক্ৰং ॥

ভুবন চতুৰ্দশ উদবহি যৈচে, সো হৰি বালক মেলেৰে ।
গোপিনী সাথে মাতে বহুভাৱে, চৌৰ চাতুৰি বস খেলেৰে ॥
অনন্ত আনন্দ বসেৰ মুকতি তুমি, বেদবিমল পৰকাশ ।
ব্রজ মাজে নন্দগোপ স্মৃত ছয়া, কতি লবনু চৌৰ ভাসা ॥
কমন বৈকুণ্ঠ বিনোদ সুখ তেজিয়া গোকুলে গৰু ডাকতু ।
কহতু মুকুত মতি যত্নমণি পামৰ, জগজন তাৰণ হেতু ॥

ৰামানন্দ

॥ ৰাগ—গোবী ॥

কদম্ব তলে শুনলো সই মুৰবী মোহন
মধুৰ মধুৰ বাজে ।

ৰতিপতি চিত্ত পেখি চমকিত
চান্দ দূৰ গেল লাজে ॥ ৱং ॥

কামিনী মোহন ৰূপ পেখি মন
হৈলো বৰি বিয়াকুল ।

ভ্ৰমিবো ধৰণী হৈবো তপস্বিনী
তেজিবোহো জাতিকুল ॥

বাংশীৰ নিশানে^১ পঞ্চ সুৰবাণে
হৃদয় দগধ ভৈলো ।

নিন্দিত বচনে গঞ্জে গুৰুজনে
সে কাজে অভাগী মইলো ॥

যমুনাৰ তীৰে নীৰ ভৰাইতে
হাসিয়া হাসিয়া চাই ।

মন চিত্তলাই ভজ বঙ্গ পাই
ৰামানন্দে গুণ গাই ॥

॥ ৰাগ—কৌ ॥

শুন বে শুন মন পামৰ হে কত বুজাবো আৰ ।

বিবিধি বাঞ্ছিত ভাৰত ভূমিত নভৈল জন্ম নিবাৰ ॥ ৱং ।

^১ নিশানে = শব্দে, ধ্বনিয়ে ।

কুমার কালত নষ্টভঙ্গ মনত
 যুৱাকালে থিব নাই।
 হুইব বুদ্ধকাল নাহি আৰ ভাল
 নিচিন্ত তাৰ উপাই ॥
 বিবকতি ভাৱ মনে নোপজয়
 বুজান আৰ নযাই।
 কাল সৰ্পে ঘোৰ কেশে ধৰি তোৰ
 নিশ্চয়ে পেলাইবে খাই ॥
 কৃষ্ণৰ চৰণ ত্যজি মেৰি মন
 নাহিকে আন উপাই।
 বাৰমানন্দে কয় অশুদ্ধ হৃদয়
 আয়ু ক্ষণে ক্ষণে যাই ॥

॥ বাগ—ধনশ্ৰী ॥

পৰিয়া বৈলো নাথ সয়ল সংসাৰে।
 কাল সৰ্পে কেশে ধৰি আছয় হামাৰে ॥ ক্ৰং ॥
 গলে বছি দিয়া দূতে নিবে যম থান।
 এ ঘোৰ যাতনা শুনি ভয়ে কম্পে প্ৰাণ ॥
 কামিনী কনক আশা পাশে বন্দী ভৈলো
 তুৱা পাৱে বতি মতি নকৰিয়া মৈলো ॥
 পৰম অনাথ হামু জানি কৰ ত্ৰাণ।
 কহ বাৰমানন্দ তুৱা বিনে গতি নাহি আন ॥

॥ বাগ—সিদ্ধুৰা ॥

বাম মহিমা বুজান নযাই।
 ব্ৰহ্মা পুৰন্দৰ যাকৰ চাকৰ গুহক মিত বন্ধাই ॥ ক্ৰং ॥

যাকেৰি আজ্ঞা শিৱ শিবে ধবত
 নাৰদ সনত কুমাৰা ।
 সোহি পিতা ফৰমনে^১ শিবে ধৰি
 কাননক পয়োমাৰা ॥
 যাকেৰি সাথি শুনন্দ কুমুদ নন্দ
 যোহি বিনে নাহি আনা ।
 সোহি বানৰ সঙ্গে কবত বিনোদ বঙ্গে
 ওহি লীলা কোই জানা ॥
 ভকত বৎসল প্ৰভু ভকতি ভয়ো তুষ্ট
 মই পুৰু কিছুৰে নাজান ।
 কহ বামানন্দ মন্দ শ্ৰীৰাম চৰণে লাগো
 মাগো ভকতি প্ৰধান ॥

॥ বাগ—ভাটিয়ালী ॥

কানাই মোৰ ভাইৰে, বলাই মোৰ ভাই ।
 তোমাৰ সঙ্গে খেলাইতে বৰ দুখ পাই ॥ ১ ॥
 তুমিতো বাজাৰ সূত হামি দুখী জন ।
 হাৰিলেৰো মিছা মাতে দুখ লাগে মন ॥
 দধি দুধ লবন সকলে কাঢ়ি খাই ।
 হলধৰ কাৰণে আমাৰ ভাল নাই ॥
 মিনতি বুলিতে হাসিয়া থাকে চাই ।
 টঙ্ক^২ ভাৰে মাতিলে মুষল লৈয়া ধাই ॥
 নাগেৰ সুন্দৰ কানু কথাৰ জানে ছন্দ ।
 অণ্ডে অণ্ডে মাতিয়া লগাৰে ঘোৰ দ্বন্দ ॥
 কহে বামানন্দ মন্দ শুনিয়া বচন ।
 হাসিয়া বহিলা মোঁনে বাম নাৰায়ণ ॥

^১ ফৰমনে = আদেশ ।

^২ টঙ্ক = খং, ক্ৰোধ ।

॥ বাগ—কল্যাণ ॥

সোই কি বলিব আব
বব অনাচার নন্দ স্মৃত অরতাব ॥ ধ্রুং ॥

আনো আনো অরতাব ধৰি আছা হৰি।
হেন মত নেদেখো ফুৰে চুৰি কৰি ॥
ধৰ্ম্ম বক্ষা হেতু যত যত অরতাব।
বেদ পথ উলঙ্ঘিতে আসিলা ইবাব ॥
সৰ্বলোকে বোলে এন্তে পূৰ্ণ অরতাব।
চৰিত্র বঢ়াইলা কিৰা জীৱ তাৰিবাৰ ॥
কহ বামানন্দ মাই ওহি কথা সাৰ।
যাব মুখে বেদ ভৈল তাৰ কি আচাৰ ॥

॥ বাগ—ভৈৰৱী ॥

শুন ৰে সখি শ্যাম সুন্দৰ কানাই।
মথুৰা নগৰে গেল দামোদৰ
কাহাক থাকিব চাই ॥ ধ্রুং ॥

হুবুজিলো তান মায়া অবোধ গোপেৰ জায়া
তাতে থিব কৰি আছো হিয়া।
তিলে যুগ সম যাই নজানো উপাই মই
মৰিবো কানুতে বধ দিয়া ॥
আসিবো বুলিয়া বাণী নাসিল শাৰঙ্গপাণি
তিলে এক যুগ যেন যাই।
বসন ভূষণচয় চন্দন অগকময়
বিফল বিনে কানাই ॥

তব্ব ঈশ্বৰ তব্ব দামোদৰ
 তুমি তব্ব কৰা দান ।
 গোপাল চৰণে মোহি তব্ব জানি
 দীন বামকৃষ্ণে ভাণ ॥

বিষ্ণুপুৰী

॥ বাগ—আশোৱাৰী ॥

গোপাল মন মেৰি ভেদল ।
 হৃদয় মেৰি দাবল ॥ ৫২ ॥

নব অনুবাগে সুধা বসে মজলো ।
 দয়াবসে মজহো গোবিন্দ সঙ্গে, সখিহে ॥
 গোপাল চান্দকু চাহি অধিক মুহে শোভা ।
 ঐছন ৰূপ গোপীৰ মন লোভা ॥
 গোপাল চঞ্চল লোচন শ্যামল বাণে ।
 ঐছন শোভা কোই নাহি জানে ॥
 গোপাল শ্যামল অঙ্গে মোতিম হাৰা ।
 নীল মেহুৰে বৰিয়ে জলধাৰা ।
 গোপাল পীত ধ'টি কটিতটে বেঢ়ল ।
 মৰকত গণি যৈছে কাঞ্চনে জড়ল ॥
 গোপাল অপযশ বোল বোলয় সবলোই ॥
 তব যোনো প্রেম বিছুৰণ হোই ।
 গোপাল গুৰুজন পৰিজন যদি হোই বিষয় ।
 যি বোল সি বোল সি কান্ধ মোৰ জীৱন ॥
 আপোনাক সুখ দুখে কৰু নাহি লেখো ।
 বিষ্ণুপুৰী কহে হৰিনাম পেখো ॥

সহদের

নাগর শ্যাম কি দিবো যাদর বায়
ব্রহ্মাণ্ড ভিতরে যত বস্তু আছে
সবহি তোমার ঠাই ॥ ধ্রুং ॥

কিবা আসন দিবো নাবায়ণ
গকণ্ডে যাব বাহন ।

কিবা অলঙ্কারে তোষিবো তোমাক
কৌন্তভে যাব ভূষণ ॥

ঐশ্বৰ্য্য বিভূতি কিবা দিবো হবি
আপুনি লক্ষ্মীর পতি ।

কিবা স্তুতি নতি কবিবো তোমাক
যাব ভার্য্যা সবস্বতী ॥

সহজে তোমার চরণতে মাত্র
শরণ মাগো গৌসায় ।

কৃষ্ণদের চরণ হৃদয়ে ধরিয়া
দীন সহদেরে গায় ॥

কদ্রসিংহ

॥ বাগ—কৌ ॥

মিলন কান্ধর কোলে ।
ধনি বাধে, চাচর চিকুর বিবচিত মুখ
দেখি অলি কুল ভোলে ॥ ধ্রুং ॥

বসব আবেশে নানা আভরণ
 শৰীৰ অধিক সাজে ।
 কামৰ কামান^১ জিনি ভ্রব যুগ
 কপালে সিদ্ধৰ বাজে ॥
 বাধাসে বঙ্গিনী শুব তবঙ্গিনী
 বদন চন্দ্রৰ কান্তি ।
 বসে ডগমগ গমন গন্তীৰ
 চলয়ে নানান ভাস্তি ॥
 শ্যাম অঙ্গ মাজে ওহি ৰূপ সাজে
 ঘনৰ মাজে দামিনী^২ ।
 বদনে বদন কৰিয়া চুখন
 ভুলিল বাধিকা বাণী ॥
 ছুছ বাছ মেলি কৰে নানা কেলি
 বাই শ্যাম বঙ্গমনে ।
 কঙ্গসিংহ কয় মনে হেন লয়
 বাধাৰ কান্ন পৰাণে ॥

শিবসিংহ

॥ বাগ—কামোদ জ্যোতি ॥

শাবদ পূৰ্ণিমা হিমকৰ বদনী ।
 চঞ্চল নীল নলিনীদল নয়নী ॥ ৫৭ ॥
 চঞ্চল লোচন কাজল বঙ্গী ।
 ভাবুক মনে কুটিলতৰ ভঙ্গী ॥

^১ কামান = ধনু ।

^২ দামিনী = বিজুলী ।

প্রাতঃকদিত ববি সিন্দূৰ কান্তি ।
সজল মুকুতাদল দশন পান্তি ॥
মৃগ মদ কুঙ্কুম চৰ্চিত দেহা ।
তবল ঘনান্তৰ দামিনী দেহা ॥
ৰাজা শিবসিংহ ইহ বস ভণিতম্ ।
ৰমণী শিবোমণি বাধা চৰিতম্ ॥

কৰিৰাজ চক্ৰবৰ্তী ✓

শকুন্তলাৰ বিবাহ

এহি মতে শকুন্তলা বিষাদক পাই ।
অধিকে বাঢ়য় দুখ সহন নযায় ॥
সখীক সন্মুখি পাছে বুলিলা সুন্দৰী ।
কিবা ক্ষণে দেখা হৈল মনে নাপাসৰি ॥
শূন্য ভৈল দেখো মঞি এই তপোবন ।
অন্ধকাৰ দেখো সখী মেলিলে নয়ন ॥
চন্দ্রৰ শীতল বশ্মি বোলে সৰ্বজন ।
আমাৰ শৰীৰ সেই পোৰে কি কাৰণ ॥
পঙ্কজ পত্ৰৰ শয্যা শীতল কাৰণে ।
জ্বলন্ত দহন দেখো তাক মোৰ মনে ॥
সুগন্ধি পুষ্পৰ মালা শীতল বোলয় ।
সূচী হেন বিক্ৰে গায়ে মোৰ মনে লয় ॥
চন্দনৰ লেপে কৰে শৰীৰ শীতল ।
মঞি দেখো তাপ কৰে যেমত অনল ॥
কুমাৰৰ পাক যেন পঙ্কলেপ দিলে ।
ভিতৰৰ অনলে অধিক তাপ মিলে ॥

চন্দনৰ লেপে সখি সেহিমতে দহে ।
 কেমনে বাখিবো প্রাণ শৰীৰে নসহে ॥
 মলয়া বায়ুক লোকে বোলয় শীতল ।
 বজ্র সম ছয়া কৰে শৰীৰ বিকল ।
 কেহো বোলে মধুব শব্দ কোকিলৰে ।
 বিষযুক্ত বাণে যেন মোক পীড়া কৰে ॥
 কেহো বোলে ভ্রমৰ নাদ শুল্ললিত ।
 সেহিতো আমাৰ প্রাণ লৈতে গাৰে গীত ॥
 কেহো বোলে মনোহৰ বৃক্ষৰ পল্লৱ ।
 নয়ন ফুটয় মোৰ দেখিয়া ইসৰ ॥
 অশোক কিংশুক বঙ্গা সুন্দৰ দেখিতে ।
 মোৰ বক্তৃপানে বঙ্গা হেন লয় চিত্তে ॥
 ষোড়শ বৎসৰে মোক দহয়ে মদনে ।
 উত্ৰাৱল কৰে চিত্ত মেঘৰ গৰ্জনে ॥
 কি কৰিবো কৈক যাইবো কহিয়ো আমাৰে ।
 দাক্ষণ বিয়োগশোকে শৰীৰ বিদাৰে ॥
 ঐ সখী এক কাৰ্য্য কৰ মোক প্রতি ।
 সততে বুলিয়ো এহি আসিছে নৃপতি ॥
 আৰ এক কাৰ্য্য শুনা মোৰ নিৰেদন ।
 কোকিল ভ্রমৰ আদি যত পক্ষীগণ ॥
 যত্ন কৰি আন সখি নিকটে আমাৰ ।
 ছুফ্ৰ মিশ্র অন্ন দিয়া কৰ পৰিহাৰ ॥
 বাজাৰ নিকটে গৈয়া আনন্দ কৰোক ।
 মদনে তাপিত ছয়া নৃপতি আসোক ॥
 এহি মতে শকুন্তলা সখীৰ আগত ।
 মদন সন্তাপে কথা কহে নানা মত ॥

করিচন্দ্র দ্বিজ

॥ গীত—পঞ্চটিকা ॥

শ্রীহরগৌরী ক্রীড়াস্থানম্
পশ্য সভাসদ কেলিনিদানম্
তরুণ বাজিত গঙ্গাতীরম্
মন্দ সুশীতল মলয় সমীপম্
কমল কুমুদবস সুবভিত নীপম্
মধুকর কুজিত কুঞ্জ কুটীপম্
ঋতুচয় সন্তর কুসুম বিকাশম্
গন্ধবর্ষা শত বিহিত বিলাসম্
বিবুধতরুণজন বহু পবিহাসম্
সকল সুবাসুৰ বিবচিত বাসম্
কোকিল কলবর মোহিত চিত্তম্
তরুণীযুগজন বাঞ্ছিত চিত্তম্
শ্রবণ বিলোকন লন্তিত লোভম্
ললিত লতাতরু বিকশিত শোভম্
সন্তানাগুরু মন্দাবাচম্
সতত মধুর বর যম্বক বাচম্
স্থল কুসুমাকর গন্ধিত গগনম্
জলজকুসুমচয় লাঞ্ছিত পরনম্
অবিবত ঘনচয় কৃত মুহূনদনম্
মনসি মুনৈবপি বন্ধিত মদনম্
পাতু শিরিশিরসিংহ নবেশম্
তবলিত প্রমথেশ্ববিবববেশম্ ॥

উষাব বিলাপ

॥ গীত—লোচাবী, মুক্তাবলী ॥

হা প্রাণেশ্বর সৰ্বদ্বন্দ্বন্দব নাহি পটন্তর যত্নবীৰবর
 বিধিয়ো লেখিলা তোমাব হেন বিলায় ।
 অতি শুভানয় মদনতনয় গহন আশয় সৰ্বগুণালয়
 তবু ছুখ দেখি কিসক প্রাণ নযায় ॥

হা মোব প্রাণ কন্দৰ্প সমান সুবেশ সূঠান বিধিব নিৰ্ম্মাণ
 মঞি অভাগিনী কৰিবো কোন উপায় ।
 সুচান্দ বদন বতিব নন্দন কমল নয়ন সৰ্বসুলক্ষণ
 অনাথিনী আৰে যাইবো মঞি কোন ঠাই ॥

হা প্রাণধন কমলবরণ, কামিনী মোহন মোহোবো জীৱন
 তোমাব বিবাহে দহে মোব সৰ্বকায় ।
 শ্ৰামপবকাশ মুখে মন্দহাস, গজেন্দ্রসংকাশ গমন বিলাস
 দিলো হেন ছুখ তোমাক মঞি অনাই ॥

হা মহাবীৰ সাগর গম্ভীৰ সুখিব সুধীৰ কোমল শবীৰ,
 কিকূপে বহিবা হেন বন্ধপীড়া পাই ।
 মিলিল জঞ্জাল কি মোব কপাল, নসাধিলো ভাল বাপ ভৈল কাল,
 মোব বুকে শাল থৈলেক ইটো বৈসাই ॥

হে প্রাণপতি তোমাব বিপত্তি, দেখিয়া সম্প্রতি বিয়াকুল মতি
 হৰি গৈল মোব ক্রুতি বুদ্ধি সমুদায় ।
 জলে ঝাম্প দিবো কটাৰি হানিবো, অগ্নিত পৰিবো গবল ভকিবো
 আত পৰে মোব আন একো গতি নাই ॥

হাঁ নাথ মোব যাদৱ কিশোৰ, মিলিলেক তোব অথাস্তব ঘোৰ
 নপাঞো উপাই কিমতে আক এড়াই ।
 হৰি হৰি বতি আই মহাসতী, মোব শান্ত আতিশয় দয়াবতী
 শোকতে মৰিবা তনয়ৰ বার্তা পাই ॥

ভক্তি গীত-পদ সংগ্ৰহ

হাঁ গুণনিধি ভৈল কাৰ্য্য সিদ্ধি, মিলাইলেক বিধি সপোনৰ নিধি
মৰো মঞি আবে তোমাসাক হৰুৱাই।
শোকে হিয়া ভেদ কৰি খাই মেদ, ভৈল আশাছেদ ইমে বদ মেদ
নাতিৰ বৃত্তান্ত নজানিলা যছৰায় ॥
হা সুকুমাৰ কামৰ কুমাৰ, ত্ৰিভুবনে সাৰ তুমি বিনে আৰ
মোহোৰ জীৱন ধৰিবাক নযুৱাই।
ধিক ধন জন জীৱন যৌৱন, ধৰো অকাৰণ ইটো ঘন জন
গল কাটি মৰো খাণ্ডা আন আই বাই ॥

গোৱিন্দ দাস ✓

॥ গীত ॥

ঘোষা : এ প্ৰাণ গোবিন্দ গোপাল।
পাতিলি মায়াৰ খেলি মোবে দয়াল ॥

পদ : ঘৰ গুটি বান্ধা যত্নে খাবৰ জীৱৰ আশে।
সিয়ো ঘৰ লৈয়া গৈল ধুমুহা বাতাসে ॥
ঘৰ গুটি বান্ধি মনাই ছৰাৰ খনি ছান্দা।
আপোনাৰ ঘৰ এৰি পৰক লাগি কান্দা ॥
কৰা দিলা পাৰি পাৰি মাৰলি দিলা ছুটা।
সমেত লগাই থৈছে একেকুৰি খুটা ॥
চাৰি ফালে বেৰা দিয়া কৰিয়া আন্ধাৰ।
ন ফালে লগাই থৈছে ন খনি ছৰাৰ ॥

ন ফালে বসি আছে নটি ছৰবী ।
 তাৰ মাজে বসি আছে পূৰ্ণানন্দ হৰি ॥
 এক গুটি কণ্ঠা আছে ঘৰৰ ঘৰিনী ।
 তাৰ সঙ্গৈ যিটো নবায় সিটো মহামুনি ॥
 আৰু এক নদী আছে বয় তীক্ষ্ণধাৰে ।
 কাল বিকাল দুটি পক্ষী ইপাৰে সিপাৰে ॥
 হেদুলীয়া পক্ষী দুটি কাজলীয়া পাখি ।
 জনমে জনমে তাৰ নাহি দেখা দেখি ॥
 উৰি গল বাজহংস পৰি গল পাখি ।
 সিয়ো দেহা পৰি বৈলা যমুনাৰ বালি ॥
 কহয় গোবিন্দ দাসে এই বাৰে বাৰে ।
 গুৰুৰ চৰণ বিনে গতি নাহি আন ॥

মাধৱ দাস

॥ গীত ॥

ঘোষণা : মই আইলো কেনে কি ঐ ভাৰতে হাতে প্রভু
 মিছাকে লাগিয়া ॥

বিকাইলো অমূল্য বস্তু কাচকে লাগিয়া ॥

পদ : মিছা ঘৰ মিছা বাৰী মিছা লেনা দেনা ।
 মিছা কাজে হৈবো বন্দী হৰাইবো চেতনা ॥
 ধনকে কৰিছা আশা ঐতে বৈৰ পৰি ।
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ নকৰা আশা সঙ্গৈ নাযায় মৰি ॥

দেহাকে কৰিছা আশা খাইবে মাটি উই।
 লগৰ সাৰথি হৈবে পাপ পুণ্য ছুই ॥
 পুত্ৰই সহিতে ভৈলা তিনি কুৰা জুই।
 ধনে ভৈলা এককুৰা ভাৰ্য্যাই ভৈলা ছুই ॥
 শুকাই গৈলা নদী নলা পৰি বৈলা বালি।
 উৰি যাব বাজ হংস দেহা হৈব খালি ॥
 কহয় মাধৱ দাসে এহি বাৰে বাৰ।
 আউৰ কি ভাৰষা কৰা মনুষ্য হৈবাৰ ॥

॥ গীত ॥

যমুনাৰ বালিতে কানাই বহি আছে
 মাথাৰে মুকলি চুলি।
 সিপাৰৰ পৰা বাধাই ডাক দিলা
 মোকে পাৰ কৰা বুলি ॥ ধ্ৰুং ॥

কি কৈ পাৰে কৰিম সুন্দৰী বাধিকা
 ঘাটত নাইকিয়া নাও।
 যেনে তেনে কৰি মোকে পাৰে কৰা
 মথুৰা হাটলৈ যাওঁ ॥
 কলিয়া কলিয়া চিকুন বিনন্দীয়া
 আমি কতমানৰ ভৰা।
 যেনে তেনে কৰি আমাক পাৰে কৰা
 খসাই দিম গলৰে হৰা ॥
 বিয়লি বেলিকা কানাই নাও মেলে
 সাতো সাগৰৰ ঢোৰা।

পাৰো কি নোৱাৰো

ভাবনা কৰিছা

তথাপি মেলিছো থোৱা ॥

নাও হেঙুলীয়া,

বৈঠাও হেঙুলীয়া

আক হেঙুলীয়া চৈ।

চৈৰে তলতে

বাধিকা বহিছে

সোণৰে সফুৰা লৈ ॥

দীঘলে ছুভৰি

পুতলে এভৰি

কানাইৰে চেলেন্দি নাও।

ক'তে থৈয়ে যাম

দধিৰে পসাব

ক'তে থৈয়ে যাম গাৱ ॥

সকলও নহয়,

শুৰাও নহয়

নাও গমাৰিৰে সাৰ।

তুমিনো বাধিকা

কিমানৰে ভৰা

হস্তী কৰিছোঁ পাৰ ॥

এচাব ছুচাব কৰি

মাৰে দাঁড়ে বৈঠা

মাজতে মুচকি ভাগিল।

নাৱৰ টিঙৰ পৰা

বাগৰি পৰিয়েই

পেটৰ কামোৰ নিলগিল ॥

বাঘৰে আগতে

ছাগৰ ডেৱা-ডেই

বিড়ালী আগতে দৈ।

বুঢ়াব হাততে

চেঙ্গেলী পৰিলা

সাৰিবানো কেনেকৈ ॥

কানায়ৈ বাধায়ৈ

কৰে বঙ্গবস

থাকে দেৱগণে চাই।

কৃষ্ণৰ চৰণ

হৃদয়ে ধৰিয়া

দীন মাধৱদেৱে গাই ॥

॥ বাগ—ভূপালী ॥

মোক কোনে জীয়াই দিব লক্ষণ ভৈয়াই ।
 লক্ষণ সদৃশ ভাই পাইবো কোন ঠাই ॥ ধ্রুং ॥
 আগে নাই পাছে নাই একেখানি ভাই ।
 তাহাঁক মবাইলো মই বণত পেলাই ॥
 উজনি ক যান্তে যেন নারে দিল ভাটি ।
 লাভক চাহান্তে মোব মূল ভৈল নাটি ॥
 সুমিত্রা সুধিব লখাই কৈত মোব পুতাই ।
 কিনো বার্তা কম মই বণত পেলাই ॥
 বামে বোলে হনুমন্ত তোত সোধো বুদ্ধি ।
 লক্ষণক জীয়াইবার কমন ঔষধি ॥
 কহয় মাধব বাম নকষিবা চিন্তা ।
 জীয়াই দিব লক্ষণ আনি দিব সীতা ॥

॥ বাগ—শ্রাম ॥

বাঁপুহে, মোহন মুবলী
 বংশী এবিলা ক'ত ?
 হামো সর গোপী, জানো ভাল কবি
 বংশী এবিলা য'ত ॥ ধ্রুং ॥
 ভুলিলা ভুলিলা, আত দোষ নাই
 এতিয়া আনাগৈ বংশী ।
 নতুন যুবতী নতু তবু পায়
 দেখিলে তোলায় হাঁসি ॥
 নতুন নাগবী কামে মগ্ন হই
 বজনী কবিলা ক্ষয় ।

চালব বেছাত বংশী সুমাই থৈ
 শুদা হাত আসিলা লৈ ॥
 কপালত লাগিছে শিবর সেন্দূর
 গারে তামোলর পিক ।
 ই'টো বেশ ধরি গৃহক নয়াইবা
 মাঝে দিব দিক দিক ॥
 যমুনার জলে পখালি আহাগৈ
 লম্পট চিন গুচাই ।
 কৃষ্ণ চরণ হৃদয়ে ধরিয়া
 দীন মাধবদেবে গায় ॥

শুকদের

॥ বাগ—শ্রাম ॥

হায় মন ভুলিয়া কমনে মব ।
 ইঠাইব জঞ্জাল ইঠাইতে থাকিব
 মরি যাইবি অকলশব ॥ ৫৭ ॥

দেখ বিচ্যমান তিলকতে আন
 এই আছে এই নাই ।
 যেন জলবেথা বিজুলী চমক
 জীবন সেহি পবাই ॥
 দেখছ নিকট ধন-ত্নী ছুগোটা
 ভুজঙ্গ শত্রু প্রধান ।
 পাপীসঙ্গ তেজি হবিপদে ভজি
 হয়ো ভাই সারধান ॥

ভক্তি গীত-পদ সঞ্চয়ন

অতকাল ভ্রমি

ইবেলি আসিয়া

পায়া আছোঁ নবকায় ।

শুকদের মন

মজো নাবায়ণ

গতি মেৰি তুরা পায় ॥

দীন দ্বিজ

॥ বাগ—সাবঙ্গ ॥

দেখ সখি সিংহাসনে বিবাজ গোপাল ॥ ৫৭ ॥

মাখাত কিৰীটি জ্বলে কর্ণত কুণ্ডল ডোলে
বশ্মিয়ে বাজিত গণ্ডস্থল ।

চক্ষু কমলৰ পাসি সদামুখে মন্দ হাঁসি
প্রকাশয় চন্দ্রৰ মণ্ডল ॥

শ্রাম অঙ্গে বিলেপিত মলয়জ সুগন্ধিত
গগনত যেন শশধৰ ।

দন্তে নিন্দে মুক্তাফল কৌস্তভে শোভিত গল
উবস্থলে পান্ধি শ্রীবৎসৰ ॥

চৌপাশে পার্শ্বদবাশি লক্ষ্মী মন্দ মন্দ হাঁসি
শ্বেত চামৰ ধৰি কৰে ।

চূলে কিস্করীভারে দেখ সেরে তান পারে
আনন্দে নয়নে নীৰ বুৰে ॥

আমি কত ভাগ্য কৈলো নয়নে দেখিতে পাইলো
হেন প্রাণ দেৱ দামোদৰ ।

দীনদ্বিজ বাক্যমধু গুণ গারে গোপবধু
জ্ঞানীসৰে অৰধান কৰ ॥

কবি-পৰিচয়

পাধৰ কন্দলি ॥ ঋঃ চতুৰ্দশ শতিকাৰ ববাহী-কছাৰী বজা মহামাণিক্যৰ
ৰাজকৰি ; এওঁ সপ্তকাণ্ড ৰামায়ণ সংস্কৃতৰ অসমীয়ালৈ পদছন্দত অনুবাদ
কৰে। এওঁৰ ৰামায়ণত লৌকিকতাৰ স্পৰ্শ আছে যদিও কল্পিতগত এখন
শ্ৰেষ্ঠ কাব্য। এওঁ জাতিত ব্ৰাহ্মণ। উদ্ধতাংশ অযোধ্যাকাণ্ডৰ চিত্ৰকূট
বৰ্ণনাৰ পৰা লোৱা হৈছে।

দুৰ্গাবৰ কায়স্থ ॥ এওঁ খৃষ্টীয় ১৫শ শতিকাৰ কোঁচ বজা বিশ্বসিংহৰ
সমনাময়িক কৰি। এওঁৰ পিতৃ চন্দ্ৰধৰ কায়স্থ সঙ্গীত বিদ্যাত পাবদৰ্শী
আছিল। দুৰ্গাবৰ নিজেও ওজা আছিল আৰু ওজাপালি (নৃত্যগীতবুদ্ধ
অভিনয় বিশেষ) গাবৰ কাৰণে গীত আৰু পদত ৰামায়ণ আৰু বেউলা
আখ্যান ৰচনা কৰে। উদ্ধতাংশ দুৰ্গাবৰৰ 'গীতি-ৰামায়ণ'ৰ অৰণ্যকাণ্ডৰ
পৰা গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

পীতাম্বৰ কৱি ॥ খৃষ্টীয় ১৬শ শতিকাৰ আদি ভাগৰ কৰি। এওঁ কমতা-
পুৰত বাস কৰি কুমাৰ সমৰসিংহৰ অনুপ্ৰেৰণাত কাব্য চৰ্চা কৰে।
মহাৰাজ নৰনাৰায়ণৰ (১৫৪০-১৫৮০) তাই শুক্লধ্বজৰ আন নাম সমৰ-
সিংহ। পীতাম্বৰেও ওজাপালি গোৱাৰ উপযোগী কৰি হৰিবংশৰপৰা
'উষা-পৰিণয়' কাব্য লিখে। ইয়াৰ বাহিৰেও ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধ,
মাৰ্কণ্ডেয় চণ্ডী পীতাম্বৰে ৰচনা কৰে। সন্নিবিষ্ট অংশ 'উষা-পৰিণয়'
গীতি-কাব্যৰ পৰা লোৱা হৈছে।

শুকৱিনাৰায়ণদেৱ ॥ এওঁৰ সঠিক কাল নিৰ্ণয় কৰা টান। কোনোৱে
এওঁক প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ আৰু আন কোনোৱে শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ বুলি মত
দিছে। কিন্তু এওঁৰ ৰচনাৰ ধাৰাটো প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ আৰু বৈষ্ণৱ
সাহিত্যৰ প্ৰভাৱমুক্ত। প্ৰসিদ্ধ পদ্মা-পুৰাণ এওঁৰে ৰচনা। এওঁৰ ৰচনাত
পাছত বহুতো প্ৰক্ষিপ্ত হৈছে।

শঙ্কৰদেৱ ॥ কৱি, নাট্যকাৰ, সঙ্গীতজ্ঞ, ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰক আৰু সমাজ-সংস্কাৰক
মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ জন্ম হয় বৰ্ত্তমান নগাওঁ জিলাৰ আলিপুখুৰীত,
১৪৪৯ খৃষ্টাব্দত। নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ এখেত প্ৰৱৰ্ত্তক, এই আন্দোলনৰ
প্ৰতিষ্ঠা আৰু প্ৰসাৰৰ নিমিত্তেই কাব্য, নাটক আৰু গীত ৰচনা কৰিছিল।

দশম শতকে প্রমুখ্য কবি ভাগবত-পুৰাণৰ ৭টা স্কন্ধ, ৬ খন নাটক, ১০-১১ খন ধৰ্ম্মমূলক কাব্য আৰু ভালেখিনি গীত বচনা কৰে। এখেতে প্ৰচলিত কৰা একেশ্বৰবাদী একশৰণীয়া ধৰ্ম্মৰ নাম মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম নামে অসমৰ সুপৰিচিত। অসমৰ সঙ্গীত আৰু অভিনয় কলালৈ এখেতৰ দান অসীম। ১৫৬৮ খৃষ্টাব্দত ১১৯ বছৰ বয়সত কোঁচ-বেহাৰত স্বৰ্গী হয়। কীৰ্ত্তন আৰু দশম এখেতৰ প্ৰসিদ্ধ গ্ৰন্থ। উক্ত অংশৰ প্ৰথমটো কীৰ্ত্তনৰ, দ্বিতীয়টো দশমৰ পৰা লোৱা হৈছে; বাকিখিনি বৰগীত।

॥ মাধৱদেৱ ॥ মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ শ্ৰেষ্ঠ শিষ্য আৰু ধৰ্ম্মাধিকাৰী মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ জন্ম হয় এটি দুখীয়া কায়স্থ পৰিয়ালত। ১৪২০ খৃষ্টাব্দত জন্ম আৰু ১৫২৬ খৃষ্টাব্দত এখেত স্বৰ্গী হয়। আজীৱন কোমাৰ ব্ৰত পালন কৰি ধৰ্ম্ম আৰু সমাজৰ উন্নতিকল্পে আত্মনিয়োগ কৰে। শঙ্কৰ-গুৰুৰ সোঁহাত স্বৰূপে মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ প্ৰসাৰ আৰু প্ৰতিপত্তি বঢ়োৱাত এখেতে অসামান্য বৰঙনি যোগায়। পাণ্ডিত্য, কবিত্ব, ধৰ্ম্মনিষ্ঠা আৰু সংগঠন শক্তি—সকলোতে শঙ্কৰদেৱৰ সমানেই কৃতিত্ব প্ৰদৰ্শন কৰে। নাম-ঘোষা, ৰাজসূয় কাব্য, ৬ খন নাট আৰু ভক্তিবত্নাৱলী গ্ৰন্থ বচনা কৰাৰ উপৰিও গীত বচনা কৰে। এখেত নিজে এজন সুগায়ক আছিল। সংগ্ৰহত সন্নিবিষ্ট সকলোৱেই বৰগীত।

॥ ৰাম সবস্বতী ॥ খৃষ্টীয় ১৬শ-১৭শ শতিকাত উদ্ভৱ হয়। পিতৃ ভীমসেন কৰি চুড়ামণি, ঘৰ পচৰীয়া (পাটচৌবা ?) গাঁৱত। মহাৰাজ নৰনাৰায়ণৰ সভাৰ অন্যতম পণ্ডিত, গুৰুধ্বজৰ পাঠক। নৰনাৰায়ণৰ আদেশ অনুসৰি এওঁ সংস্কৃত মহাভাৰতৰ বহু অংশ অনুবাদ কৰে। এওঁক বধকাব্য শ্ৰেণীৰ জন্মদাতা বুলিব পাৰি। মহাভাৰতৰ বিভিন্ন পৰ্কৰ উপৰিও বঘামুৰ বধ, কুলাচল বধ, অশ্বকৰ্ণ বধ, বিজয় পৰ্ক, ভীম চৰিত, গীত-গোৱিন্দ, মণিচন্দ্ৰ ঘোষ, কালকুৰু শোষক বধ, ব্যাসাশ্ৰম আদি বহুতো পুথি বচনা কৰে। এওঁৰ পিতৃদত্ত নাম অনিৰুদ্ধ; তাৰতভূষণ, তাৰতচন্দ্ৰ উপাধি মাত্ৰ। নৰনাৰায়ণৰ মৃত্যুত এওঁ পূৰ্ব কোঁচৰাজ্যৰ ৰাজধানীলৈ আহে।

॥ অনন্ত কন্দলি ॥ ১৬শ শতাব্দীৰ শেষৰ ফালৰ কবি। এওঁ শঙ্কৰদেৱৰ অনুগামী আছিল। এওঁৰ অন্ত নাম বা উপাধি চন্দ্ৰভাৰতী, আৰু ভাগৱত ভট্টাচাৰ্য্য। মধ্যদশম, শেষদশম, বুঢ়াসুৰ বধ, কুমৰ হৰণ কাব্য বচনা কৰে। পিতৃৰ নাম বহু পাঠক, ঘৰ হাজোত আছিল।

- ১। **দ্বিজ কবিশেখৰ** ॥ এওঁ পুৰুষকবিশেখৰ, বজ্জাকৰ কন্দলী নামেৰেও পৰিচিত।
শঙ্কৰদেৱৰ কীৰ্ত্তনত সন্নিবিষ্ট 'সহস্ৰ নাম স্তুতান্ত' এওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত।
শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ এওঁ সমসাময়িক কবি বুলি জনা যায়।
- ২। **ৰামচৰণ ঠাকুৰ** ॥ মাধৱদেৱৰ ভাগিন আৰু গয়পাণিৰ (ৰামদাস) পুতেক।
এওঁৰ কংস বধ নামৰ নাট, শঙ্কৰ চৰিত নামৰ চৰিত পুথি আৰু
শঙ্কৰদেৱৰ ভক্তি-বজ্জাকৰৰ অসমীয়া ভাঙনি অসমীয়া সাহিত্যত
জনাজাত। (জন্ম সপ্তৰতঃ ১৫২১ খৃঃ, মৃত্যু—১৬০০ খৃঃ)
- ৩। **গোপালদেৱ** ॥ মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ ১২ জন প্ৰধান শিষ্যৰ অন্যতম।
'কাল-সংহতি' নামৰ মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ শাখাবিশেষৰ প্ৰৱৰ্ত্তক। জন্ম-
যাত্ৰা, নন্দোৎসৱ, উদ্ধৱযান নামৰ নাটক আৰু ভালেখিনি গীত-ঘোষা
ৰচনা কৰি গৈছে। (জন্ম খৃঃ ১৫৪১, মৃত্যু ১৬১১)
- ৪। **উদাৰ গোৱিন্দ** ॥ মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ শিষ্য বিশেষ।
- ৫। **পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ** ॥ মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ বৰ পুত্ৰ ৰামানন্দৰ সন্তান
পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ 'পুৰুষ-সংহতিৰ' প্ৰৱৰ্ত্তক। এওঁ 'ন-ঘোষা' নামৰ
এখন ভক্তিমূলক গ্ৰন্থ আৰু ভালেখিনি গীত ৰচনা কৰি গৈছে। (জন্ম,
খৃঃ ১৫৬০? মৃত্যু—১৬১৬ খৃঃ)
- ৬। **দৈত্যাৰি ঠাকুৰ** ॥ সপ্তদশ শতিকাৰ মাজভাগৰ কবি আৰু চৰিতকাৰ;
পিতৃৰ নাম ৰামচৰণ ঠাকুৰ। সুনন্দবীদিয়া সত্ৰৰ অধিকাৰ আছিল।
'স্তুমন্ত হৰণ', 'নৃসিংহ যাত্ৰা'—এই দুখন নাট আৰু 'শঙ্কৰ-মাধৱ চৰিত'
জীৱনীগ্ৰন্থ এওঁৰ প্ৰসিদ্ধ ৰচনা।
- ৭। **অনিকন্দ্ৰদেৱ** ॥ কাল-সংহতিৰ মায়ামৰা সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাতা; এওঁক ভূঞাৰ
পো অনিকন্দ্ৰ বুলি জনা যায়। ভাগৱতৰ ৫ম স্কন্ধৰ পদ ভাঙনি আৰু ৯ কুৰি
গীত ৰচনা কৰিছিল। সকলোবোৰ গীত উদ্ধাৰ আৰু প্ৰকাশ এতিয়াও
হোৱা নাই। উদ্ধৱকাল ষোড়শৰ শেষ ১৭শ শতিকাৰ প্ৰথমার্দ্ধ।
(খৃঃ ১৫৫৩—১৬২৮)
- ৮। **শ্ৰীৰাম আতা** ॥ গোপালদেৱৰ প্ৰধান শিষ্য আৰু আইতণ্ডবি আদি
কেইবাখনো সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাতা। এওঁৰ ৰচিত ভালেখিনি গীত প্ৰকাশ
হৈছে। উদ্ধৱকাল ষোড়শৰ শেষ ১৭শ শতিকাৰ প্ৰথমার্দ্ধ।
- ৯। **যদুমণিদেৱ (বৰ-যদুমণি)** ॥ গোপালদেৱৰ অন্যতম প্ৰধান শিষ্য আৰু
দিহিং, বাঁহবাৰী সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাতা। এওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত ভালেখিনি গীত

ঘোষা পোয়া যায়। উত্তরকাল ষোড়শৰ শেষ ১৭শ শতিকাৰ প্ৰথমার্দ্ধ
ফল্গু-যাত্ৰা নাটক আৰু ৬ কুৰি গীত খচনা কৰে।

॥ বামানন্দ ॥ শ্ৰীৰাম-আতাৰ পুত্ৰ ; বহুখিনি গীত এওঁ বচনা কৰে।

॥ বামকৃষ্ণ ॥ অষ্টাদশ শতিকাৰ জনৈক বৈষ্ণৱ কবি।

॥ বিষ্ণুপুৰী ॥ চতুৰ্দশ শতিকাৰ প্ৰসিদ্ধ ভক্ত-সন্তাসী বিষ্ণুপুৰীৰ নামত
কোনোবা অসমীয়া কৰিয়ে দুই-এটা গীত বচনা কৰিছিল, সন্নিবিষ্ট গীত
এনে ভূৱা বিষ্ণুপুৰীৰ বচনা।

॥ সহদেৱ ॥ কাল-সংহতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত সৰু ম'ৰামৰা সত্ৰৰ এজন অধিকাৰ,
১৮ শ শতিকাৰ লোক।

॥ ৰুদ্ৰসিংহ ॥ খৃঃ ১৬৯৬-১৭১৪ লৈকে আহোম ৰাজপাট অলঙ্কৃত
কৰিছিল। আহোম ৰজাবিলাকৰ ভিতৰত সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ।

॥ শিৱসিংহ ॥ ৰুদ্ৰসিংহৰ পুত্ৰ, ১৭১৪-১৭৩৬ লৈকে ৰাজত্ব কৰে। এওঁ
বৰ বিদ্যোৎসাহী আৰু কলামোদী আছিল।

॥ কৱিৰাজ চক্ৰবৰ্তী ॥ শিৱসিংহৰ অনুপ্ৰেৰণাত ভালেখিনি কাব্য আৰু
গীত বচনা কৰিছিল; সেইবোৰৰ ভিতৰত শঙ্খচূড় বধ, শকুন্তলা,
গীত গোবিন্দ আৰু ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ উল্লেখযোগ্য।

॥ কৱিচন্দ্ৰ দ্বিজ ॥ শিৱসিংহৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি ধৰ্ম্ম পুৰাণ আৰু
কামকুমাৰ হৰণ নাট বচনা কৰে। সন্নিবিষ্ট গীত কামকুমাৰ হৰণ নাটৰ।

॥ গোৱিন্দ দাস ॥ সঠিক ভাৱে এওঁৰ বিৱৰণ জনা নাযায়; সম্ভৱত ১৮ শ
শতিকাৰ কবি।

॥ মাধৱ দাস (দেৱ ?) ॥ মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ গীতৰ জনপ্ৰিয়তা লক্ষ্য
কৰি বহুতো অৰ্কাটীন কৰিয়ে মাধৱদেৱৰ নামত গীত বচনা কৰিছিল।
শঙ্কৰোত্তৰ যুগত বচনা কৰা গীতবোৰৰ বচক মাধৱদেৱ নহয়।

॥ শুকদেৱ ॥ কাল-সংহতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত চেচা সত্ৰৰ অধিকাৰ, ১৮ শ শতিকাত
উদ্ভৱ হয়।

॥ দীন দ্বিজ ॥ ১৮ শ শতিকাৰ শেষৰ ফালৰ কবি, সন্দিকৈ বংশৰ কলিয়া
ভোমোৰা বৰফুকনৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি শঙ্খচূড় বধ নাট আৰু মাধৱ
সুলোচনা কাব্য বচনা কৰে।

আধাৰ গ্ৰন্থপঞ্জী

তলত উল্লেখ কৰা গ্ৰন্থসমূহৰ পৰা সংকলিত গীতবোৰ আহৰণ কৰা হৈছে।
গুৱাই আধাৰ গ্ৰন্থসমূহৰ সম্পাদক আৰু প্ৰকাশকৰ ওচৰত সংগ্ৰাহক ধৰ্মী।

- (১) দুৰ্গাবৰ : গীতি-ৰামায়ণ (ডাঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ দ্বাৰা সম্পাদিত)
- (২) পীতাম্বৰ কৰি : উষা-পৰিণয় (ডাঃ সত্যেন্দ্ৰ নাথ শৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা
সম্পাদিত, ১৯১১)
- (৩) মাধৱ কন্দলি : ৰামায়ণ (হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱাৰ দ্বাৰা
প্ৰকাশিত, ১৯৫৩)
- (৪) শঙ্কৰদেৱ : বৰগীত কীৰ্ত্তন (হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা প্ৰকাশিত)
- (৫) মাধৱদেৱ : বৰগীত
- (৬) গোপাল আতা : গোপাল আতাৰ গীত আৰু ঘোষা
(শ্ৰীকুমুদচন্দ্ৰ মহন্তৰ দ্বাৰা সংগৃহীত আৰু সম্পাদিত)
- (৭) শ্ৰীৰাম আতা : } শ্ৰীৰাম আতা আৰু ৰামানন্দৰ গীত (ডাঃ
(৮) ৰামানন্দ : } বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা সম্পাদিত, ১৯৫৬)
- (৯) ৰামচৰণ ঠাকুৰ } অঙ্কুৰলী (৮ কালিৰাম মেধিৰ দ্বাৰা সংগৃহীত
(১০) দৈত্যাৰি ঠাকুৰ } আৰু প্ৰকাশিত, ১৯৪৮)
- (১১) পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ : গীত (আৱাহন ৭ম বছৰ ১৮৫৭-৫৮ শকাব্দ
জগৰাম বৰুৱাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত)
- (১২) কৱিশেখৰ (বত্ৰাকৰ কন্দলী) : সহস্ৰনাম বৃত্তান্ত (কীৰ্ত্তন
গ্ৰন্থত সন্নিবিষ্ট)
- (১৩) অনিৰুদ্ধদেৱ : অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি, Vol II, Part III
(কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশিত)
- (১৪) যজ্ঞমণিদেৱ : যজ্ঞমণিদেৱৰ গীত (শ্ৰীকুমুদ চন্দ্ৰ মহন্তৰ পোৱা
হাতেলিখা পুথি)

ভক্তি গীত-পদ সংকলন

- (১৫) বামকৃষ্ণ
(১৬) বিষ্ণুপুৰী
(১৭) সহদেৱ
(১৮) গোবিন্দদাস
(১৯) কুন্দ্ৰসিংহ
(২০) শিৱসিংহ

প্রাচীন অসমীয়া গীত সংকলন (শ্ৰীকৃষ্ণদাস
বৰুৱা সংগৃহীত আৰু প্ৰকাশিত)

- (২১) কৱিৰাজ চক্ৰবৰ্তী : শকুন্তলা কাব্য (৬ ভূগাধৰ বৰকটকী
প্ৰকাশিত)
(২২) কৱিচন্দ্ৰ দ্বিজ : কামকুমাৰ হৰণ নাট (কামৰূপ সংস্কৃত সঞ্জীৱনী
সভাৰ পুথি)
(২৩) মাধৱ দাস : আব্ৰাহম ৭ম বছৰ, ১৮৫৭-৫৮ শকাব্দ (শ্ৰীজগদাম্ব
বৰুৱাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত গীত)
(২৪) দীন দ্বিজ : শঙ্খচূড় বধ নাট (বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগত
সংৰক্ষিত পুথিৰ পৰা)